

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM

KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1877.

A HATODIK FÜZET TARTALMA :

Dr. Rómer Flóris Ferencz: Adalékok a Corvina történetéhez	349—351
Thallóczy Lajos: Egy XVII. századbéli adat Corvin-codexekből	352
Id. Szinnyi József: Egy »Magyar írók névtára«-nak terve	353—371
Tipray Tivadar: Adalékok a cigányokról szóló irodalomhoz	372—385
Szabó Károly: A magyar akad. könyvtár egy colligatuma	386—394
Tipray Tivadar: A magyar irodalom 1877-ben	394—399
Hazai nem-magyar irodalom	399—400
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	400—401
Kimutatás a »Magyar Könyvszemle« 1877. évi folyamában felsorolt könyvekről	401—402
Vegyes közlemények	402—408

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt folyóiratot indít meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajt lenni.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket. Ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Továbbá összeállítandja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes és pontos jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számítt mindazoknak szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen tέρre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 24 ívnyi terjedelemben, két-havi füzetekben, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 2 frt 40 kr.

Az első évfolyam elfogyott; a második még szintén 2 frt 40 kron rendelhető meg.

Az előfizetési pénzek Knoll Károly urhoz a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába, vagy a Történelmi társulat pénztárához, vagy végre a legközelebbi könyvkereskedésbe, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

ADALÉKOK A CORVINA TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: Dr. Rómer Flóris Ferencz.

Midőn 1874-ben Szent-Pétervárt a cs. könyvtárban kutattam, Jagits tanár úr, jelenleg a berlini egyetemen az ó-szláv nyelv tanára, említé, hogy ő egy Corvin-kéziratot látott a zágrábi akadémia könyvei között. Midőn tehát a következő évben a zágrábi egyetem megnyitásának ünnepélyére Zágrábba utaztam, kérésemre, Rački Ferencz, a délszláv akadémia elnöke szíves volt a Mátyás királynak felismert codexet leírás végett rendelkezésemre helyezni.

A díszes hártycodex czíme ez: Hilarii Pictaviensis episcopi de Sancta Trinitate Libri XII.

Már a könyv anyaga, a legfinomabb szűzhártya, minden hiba és varrás nélkül van, csak a könyv felső és alsó részei némileg le vannak vágva. Egy-egy ternio 10 levélből áll, minden lapon szép, kerekded írással 35 sort olvastam.

A díszítés olaszos, azaz: a keret, mely nagy E-hez hasonló, vörös, fehér, zöld és kék szíjakkól van izlésteljesen és mesterségesen összefonva, a különféle színű kitöltések fehéren pontozva és arany szemszőrös pontokkal díszítve.

A keret felső, vízszintes részében, középett egy szalagban ez áll: DE TRINITATE, a szalagot két gyönyörű geniusz tartja. E vonal két végén egy-egy gyermekfej tűnik fel kerek keretben; a függélyes részben geniusz, madarak és egy vörös sapkás gyermek látszik, az E rövid keresztvonását C, díszes kezdő képezi, melyben sz. Hilár püspök tűnik fel, az ég felé nézve, arany dicsfényvel, fehér infulával, vörös, kék-béllésű köpenyben jobbajával more latino-rum áld, míg baljában nyitott könyvet tart ezen szöveggel:

Circum
spicienti
mihi p
prima
vite hu
mane
ac reli

giosum
officium
quod ue
l a natu
ra ma
nans
uel a

Az alsó keret, mely mint a felső, virágokkal végződik, két keletben gyermekfőket foglal, madarat és őzikét fogó geniuszokkal, míg ezek ketteje öltözve és aranyfénnyel ellátva Mátyás király többször leírt czímerét tartja, mely egymást átvágó és szelvényeikben különbözőleg színezett körökből alkotott négy karélyban áll.

A kézirat többi kezdői egyszerűen kékek; a kötés vörös, vagy inkább meggy színű plüschből áll; a kötők vörös atlaczból valók, a könyv háta hiányzik; aranyszegélyén zöld kereszt és vörös monoru vonalokból alkotott díszítmény látható, melyek közt ez áll: HILARIVS (DE) TRINITATE; a () közti E a nagyobb D-ben áll.

A könyv eredetére nézve csak azt tudjuk, mi e papirlapocskán áll: Ex Libris J(oannis) C(omitis) Draskovich. In Bib. Zagr. Anno 1826.

*

1861-ben hallám a keszthelyi könyvtárban, hogy a megholt Feszetics grófnak volt egy 130 frton vett misemondó könyve; a király az offertoriumnál le van festve; e könyv régiesen volt kötve, de a gróf halála után tartott árverelésnél eladatott, nem tudni kinek? — Talán az 1846-ban, Bécsben tartott árverelés irataiból a vevő nevét meglehetne tudni! — Jegyzőkönyveimet átforgatván találtam ezen jegyzetet, melynek folytán alig van okom kételkedni, hogy az itten érintett misemondó könyv és dr. Fraknoi által leírt és általam is érintett római Missale Regis Mathiae Corvini ugyanegy, és így egyik régibb birtokosával megismerkedünk. (Lásd Dízslapok négy Corvin-Codexből. Pest. 1871. 9. l.)

*

Dr. G. M. Thomas a müncheni kir. könyvtár egyik főtisztje, ezen cím alatt: »Miscellen aus lateinischen Handschriften der Münchener Bibliothek« miután Denis megnyugtató sorait:

Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
uno non potuit tanta ruina loco! —

idézé, ezt mondja: de mégis érdekes volna tudni, mint a könyvesház végsorsa, valamint a Bibliographia érdekében, hol találtnak még e könyvtárnak maradékai?!

Hová tüntek el, kérdezhetnők ezen alkalommal, némely kéziratok a Corvinából, melyeket Obsopaeus Vincze szerint a Heliodoros aethiopiai történetileg írt epistola dedicatoria-jában (Basilea 1533.)

az a n s b a c h i könyvtárba vittek? Ő maga azon codexről, melyből az első kiadást rendezte, ezeket mondja: »Devenit ad me servatus et ista clade Ungarica, qua serenissimi quondam regis Matthiae Corvini bibliotheca omnium instructissima superioribus annis a barbarie Asiatica vastata est. Nunc cum aliis nonnullis miles quidam plane gregarius et ab omnibus tam Graecorum quam Romanorum disciplinis abhorrentissimus, iam apud nos tinctorem agens, tunc vero illustrissimum principem Casimirum, Marchionem Brandenburgensem laudabilis memoriae, comitatus in Ungariam forte fortuna, non sine mente reor, sine numine dirum, sustulit, quia auro exornatus nonnihil adhuc splendescibat, ne scilicet tam bonus autor, et visus et lectus paucissimis interiret.

(Sitzungsberichte der kön. bayer. Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-philologische Classe. Sitzung vom 6. November 1875.)

P e t z h o l d t »Neuerer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft, Dresden 1875.« czímű folyóiratában nagy port vert fel Dr. M ü l l e r Alajos Olmützben a Corvina körül tett fölfedezésével, melyet azonban ugyanazon folyóiratnak 1876-iki I-ső füzetben maga érdemére leszállított, és az előbbennek alaptalan véleményét világosan bebizonyította. Bizony nagy érdeket költhetne a tudós világ előtt olyan kincs, t. i. 17 ismeretlen kéziratnak találása; de még kevesebbé lenne felfogható az, miképen lehetne az, hogy e könyvek ennyi ideig olyan homályban, főleg az újabb bibliographiai kutatások után, maradhattak volna.

Igaz, mint H a u p t József a bécsi cs. kir. könyvtár őre, józanon állítja, hogy a Corvina valamint a tengeri kigyó időről-időre felmerülvén, mindenki ujat, és eddig nem ismertet kíván fölfedezni; de az említett esetben Müller úr által a Corviná-hoz számított könyvek és kéziratok mindegyikéhez egyszersmind hozzá van esatolva a p r o v e n i e n t i a abban a lajstromban, a melyet már 1837-ben a bécsi cs. könyvtárhoz Olmützről beküldöttek. Ebből kitűnik, hogy a fenemlített 17 darabból egyen sincsen semmi jel, mely arról tanuskodnék, hogy e könyvek a budai könyvtárba be lettek volna keblezve. Müller előtt már R i c h t e r n e k azon hibás nézete volt, hogy a v ö r ö s b á r á n y b ő r, mely némely a Carthausiaktól származó könyvnek hátát borítja, annak jele, hogy e könyveknek budaiaknak kell lenniök!

EGY XVII. SZÁZADBELI ADAT CORVIN- CODEXEKRŐL.

Közli : Thallóczy Lajos.

A m. kir. kincstár levéltára »Neoregestrata« című oklevélgyűjteményében (fasc. 988 nro 36) egy oklevél akadt kezeimbe, melyben nem egészen érdektelen vonatkozás foglaltatik »az budai Bibliotheca«-ra.

A levél 1637. sept. 26-án kelt; Hadritius György prothonotarius írta, ki ekkoron nagy szerepet vitt a felvidéken. (A n.-szombati városi levéltárban is lépten-nyomon akadunk nevére.) A levélben a nádorhoz tesz jelentést, Révay Ferencznek, özvegy Révay Pálné asszony ellenében vitt peréről.

A könyvekre vonatkozó passus így szól: »Az mi penig Révay Pálné asszonyom dolgát illeti, nyilván vagyon nagyságodnál, hogy ez elmúlt esztendőben én kimenvén, az executiot ratione bonorum tam mobilium, quam immobilium, annyira végben vittem, hogy az könyveknél egyéb semmi hátra nem maradt, azok is miért maradtak légyen függőben, nagyságodnak annak előtte declaráltam; tudni illik, hogy azoknak az könyveknek jobb része, az mint informatus vagyok benne és obiter eszemben vehettem, sub Praelo Sectariorum emanaltatott volna, és így ha az asszonynak kezéhez jutnának, az idegen felekezetű tanítók töltőznének vélek, s más az, hogy sokat **azok között, az Révay familiának elei még az budai bibliothecából hoztak volt ki magokkal**, quo respectu talám jobb volna azon bibliothecának, Relicta minus urgente, penes Familiam Revaianam maradni, kiknek alias regestratiojára és executiojára, csak egy avagy két Juratus notarius is elégséges.«

Ebből kitetszik, hogy a Révayak birtokában több Corvina volt, hová lettek, regestráltattak-e, megvaunak-e? nyílt kérdés marad. A per további folyamában egy szóval sem említetik többé a könyvtár.

EGY „MAGYAR IRÓK NÉVTÁRÁ“-NAK TERVE.

Közli: **Id. Szinnyei József.**

Az igazi irodalomtörténet alapját a teljes könyvészet és az írók életrajzai teszik. Ezek összeállítására törekedtek nemesak a kiterjedt és világra szóló irodalommal dicsekvő nemzetek, mint az angol, francia, német és olasz, hanem a kisebb irodalommal bíró népek is, s ezek közt mi sem akartunk hátramaradni, mert ezen a téren dicséretet érdemlő buzgalommal másfél század óta fáradozott több jelesünk, kik ha nem is nyújtottak a célnak megfelelő teljes műveket, legalább megkönnyítették a későbbi irodalomtörténet-búvárok munkáját.

Külföldön, nevezetesen a németeknél, kik nem hanyagolták el saját irodalmuk ismertetését már 1742-ben jelent meg ily könyvjegyzék, mely mint könyvtárosi segédkönyv elég száraz és felöleli az egész világ akkori irodalmát. Később azonban ennek folytatói belátták, hogy a mű így óriási mérvet öltene, azért csak saját irodalmuk körében megjelenő könyvekre szorítkoztak, de ezeket lehető pontosan közölték.

Ezen száraz könyvészeti jegyzék mellé azonban mindinkább kívánatosabbá vált az egyes írók, habár rövid életrajzi adatai felsorolása; így jelentek meg a Quérard híres francia bibliographus és ennek folytatója Lorenz párisi könyvtáros katalógusai, különösen pedig a specialis tudományok könyvészetével foglalkozó művek, hogy csak egyet említsek, a Poggendorffé. Ha a könyvészetet szárazon közölték is a külföldiek, nem hiányoztak azonban az írók életrajzára vonatkozó művek sem; ezekben ugyan nem adhatták irodalmuk teljes repertóriumát, mivel az oly mérvben kihihetetlen, annál is inkább, mert többnyire az egész tudós világ irodalmára kiterjeszkedtek, mint Jöcher és ennek folytatói Adelung és Rotermond. Mi természetesb, minthogy így saját irodalmuk háttérbe szorult és a kiterjedtebb életrajzok mellett a könyvészet szenvedett csorbát. Ezen csak úgy véltek segíthetni, ha bizonyos kort ölelnek fel, minek folytán mindenestre teljesebb művet nyújthattak, hanem ezzel a cél még nem volt elérve.

A nagy nemzetek épen irodalmuk roppant kiterjedtsége miatt nem nyújthatnak teljes könyvészzettel egybekötött írói névtárt, azért

ezt belátva és a teljes könyvészetre szoritkozva, megkezdték a könyvészet specialis feldolgozását. Mily óriási ezen anyag, azt megítélhetjük Petzholdt »Bibliotheca bibliographica« című művéből, mely csak könyvészeti jegyzékek címeit közli.

Mielőtt tervemet előadnám, szükségesnek tartom fölemlíteni és ismertetni azon főbb munkáinkat, melyeket e terv létesítésénél, részint az életrajzokhoz, részint a bibliographiához alapul lehetne venni.

Hazánk irodalmát a mult században ismertették Czvittinger, Horányi, Wallaszky, Bod sat., kik megközelítették ugyan a kitűzött czélt és a kornak megfelelőleg működtek, de teljes művet nem nyújthattak, részint mert a könyvtárak akkor még nem voltak úgy központosítva mint jelenleg, részint mert a kezdők nehézségeivel is kellett küzdeniök. Műveikről bővebben írt ifj. Szinnyei József.¹⁾

A tulajdonképeni magyar könyvészet kezdeményezője Sándor István volt, kinek szorgalmát nem bámulhatjuk eléggé, de hogy ez is mennyit nem ismert, azt Szabó Károlynak sajtó alatt levő korszakot alkotó könyvészetéből lehet látni. Sándor István 1800-ig 3625 művet említ.²⁾ Ezután következik a Denis, Engel, Szerdahelyi és Miller által összeállított Széchenyi-katalogus, melyben eddig legpontosabban és legteljesebben találjuk összeírva Magyarország könyvészetét.³⁾ Ezután egy félszázadig a magyar könyvészet csak egyes

¹⁾ Czvittinger Dávid. (Figyelő II. köt. 1877. 17—22 ll.) — Czvittinger követői. (U. o. 111—121.) — A magyar irodalomtörténet első rendszerezítői. (U. o. 175—187.) — A kritika kezdete a magyar irodalomtörténetben. (U. o. 241—255.) — Irodalomtörténeti monographiák. (U. o. 330—346.) — Toldy Ferencz. (U. o. III. 1—18 ll.) — Külön is ezen czímmel: A magyar irodalomtörténet-írás ismertetése. Írta ifj. Szinnyei József. Budapest, 1877. 8. r. IV, 95 l.

²⁾ Sándor István. Magyar Könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerint való rövid említésök. Írá . . . Győr 1803, Streibig József betűivel. 8-r. VIII, 285 l.

³⁾ Catalogus bibliothecae Hungaricae Francisci com. Széchenyi. Tomus I. Scriptores Hungaros et rerum Hungaricarum typis editos complexus. Partes 2. Sopronii 1799. 8-r. XVI, 695; 613. ll. (Szerkesztette Denis Mihály.) — Index alter, libros bibliothecae Hungaricae Franc. com. Széchenyi duobus tomis comprehensis in scientiarum ordines distributos exhibens. Pesthini 1809. 8-r. VI, 494 l. — Supplementum I. Posonii 1803. 8-r. XXXII, 647 l. (Szerk. Engel János Keresztély.) — Index alter Supplemento I. Posonii 1803. 8-r. 216 l. — Supplementum II. Sopronii 1807. 8-r. XVI, 615 l. (Szerk. Szerdahelyi György Alajos.) — Index alter Supplemento II. Pesthini 1807. 8-r. 237 l. — Ezen műben körülbelől 50,000 munka van elősorolva.

folyóiratok és lapok közleményeire szorítkozott, melyek összeállításánál irodalomtörténetünk főbajnokáé Toldy Ferenczé volt az orosz-lán-rész. Könyvtárusaink is felkarolták könyvészetünk irodalmát könyvjegyzékeikkel és könyvészeti közlönyeikkel, noha ezeket csak üzleti czélből adták ki. Ezek közt a Heckenast-féle,¹⁾ mint igen pontosan és a címek teljes közlése által rendszeresen kezelt folyóirat megérdemli a figyelmet; az Eggenberger-féle folytatás, habár nem oly teljes, mint az előbbeni, méltóan sorakozik melléje.²⁾ A Magyar Mihály könyvészet³⁾ a két előbbinek folytatása. Ilyenek még a bécsi »Magyar könyvjegyzék«,⁴⁾ az Aigner Lajos⁵⁾ és Márki Sándor⁶⁾ folyóiratai, a két katolikus irányú szaklap,⁷⁾ Makáry Könyvészet⁸⁾ s a Magyar Könyv-Szemle, első könyvészeti szak-folyóiratunk, mely

¹⁾ Bibliographiai Értesítő Magyarország és Erdély számára. Kiadja Heckenast G. Pest 1840. I. évf. = 12 sz. 80, VIII l. — 1841. II. évf. = 12 sz. 88, XX l. — 1842. III. évf. = 9 sz. 32 l. 8-r. (Szerk. ifj. W i g a n d K á r o l y.)

²⁾ Hóni irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és fiai. Pest 1842. 20 l. — 1843. I. évf. = 10 sz. 24 szlan levél. — 1844. II. évf. = 12 sz. 56, IX l. — 1845. III. évf. = 10 sz. 50, IV l. — 1846. IV. évf. = 12 sz. 48, IV l. — 1847. V. évf. = 12 sz. 52, IV l. — 1848. VI. évf. = 12 sz. 47 l. 8-r. (Szerk. E g g e n b e r g e r F e r d i n á n d.)

A Heckenast és Eggenberger-féle könyvészet 3213 művet sorol föl.

³⁾ Magyar Könyvészet. A honi új-irodalom és művészet terjesztésére közli M a g y a r M i h á l y. Pest, 1855. I. évf. = 2 sz. — 1856. = 14 sz. 224 l. — 1857. II. évf. = 11. sz. 88 l. 8-r.

Körülbelül 2000 művet sorol föl.

⁴⁾ Magyar Könyvjegyzék. Kiadta az ausztriai könyvtárusok egylete. Bécs 1860—1870. I—XI. évf. 8-r. XIII, 42; XII, 48; XII, 40; XVI, 56; XV, 60; XII, 52; XVI, 43; XIV, 42; XIV, 71; XVI, 69; XIII, 42 l.

⁵⁾ Magyar Könyvészet. Közli A i g n e r L a j o s. Pest 1869. I. évf. = 12 sz. 16, 48, 16, 24, 24, 32 l. — 1870. II. évf. = 10 sz. 24, 16, 16 l. 8-r.

⁶⁾ Irodalmi Értesítő. Könyvészeti szaklap. Szerk. M á r k i S á n d o r. Budapest 1874. = 12 sz. 2, 203 l. — 1875. = 12 sz. 2, 214 l. 8-r.

⁷⁾ Irodalmi Szemle. Kiadja és szerk. L u g a L á s z l ó. Eger 1876. I. évf. = 12 sz. IV, 104 l. — 1877. II. évf. = 12 sz. IV, 104 l. kis 4-r.

Irodalmi Értesítő. Kiadja B u z a r o v i t s G u s z t á v könyv- és műkereskedése. Esztergom 1875. I. évf. = 10 sz. IV, 152 l. — 1876. II. évf. = 12 sz. — 1877. = 1 sz. 228, 16 l. 8-r.

⁸⁾ Magyar Könyvészet 1876. Összeállította M a k á r y G e r ő. Függlelkül a magyar hirlapok és folyóiratok 1877-ben. Rudapest 1877. Kiadta a »Budapesti könyvkereskedő-segédék egylete.« 8-r. XXVII, 97 l.

tervének megfelelően feldolgozott czikket is közöl. ¹⁾ Mindannyi segítségével egy nagyobb és általánosb könyvészeti műhöz, de némelyikük ovatosan használandó, mert a könyváruusi üzlet lebegvén szem előtt, nem szerkesztetett elég lelkiismeretesen.

Az írók életrajzaira vonatkozólag csak két nagyobb mű jelent meg a jelen század folytán: az egyik Ferenczy-Danieliké ²⁾ a másik Moenich-Vutkoviché. ³⁾ Az első, mely csupán magyar nyelven írt írókra szorítkozott s felvette a könyvészetet is, összesen 1525 íróról emlékezik meg. Ezen műben szembetűnő az életrajzok közti nagy aránytalanság, mert míg főpapokról, kik keveset írtak, több lapon ír, több nevezetes íróról röviden emlékezik meg; ezenfölül adatait ritkán meríté az első forrásból, azért azok nem is egészen megbízhatók; könyvészeti része mint mellékes tekintetett, azért hiányos és hibákkal telt. De nem is akart ezen mű teljes írói életrajz-gyűjtemény lenni, hanem a mint épen a könnyen hozzáférhető könyvekből gyorsan össze lehetett írni, a mit bizonyít a második pót-kötet, mely csak a mű hiányosságát leplezte fel, a nélkül, hogy azt teljessé tette volna. Ezen művet hiányossága daczára is, épen mert az írók rövid életrajzát és nevezetesb műveik jegyzékét tartalmazza, csaknem egyedüli általános segédkönyvül használják nem csak a journalisták, hanem mások is, kik nem érnek rá mélyebb kutatást tenni. Mivel ily tartalmú művel eddig nem rendelkezhetünk, nem csoda, ha ez idén egy vidéki napi lap tárczájában három jeles élő tudósunk életrajzát olvassuk Danielik művéből kiírva, mintha azok működése épen csak addig terjedt volna.

A másik Moenich és Vutkovich könyve, eredetileg az írók születési és halálozási napjaira emlékeztető könyv lett volna, azért jelent meg naptár alakban; hanem a munka íratása közben kiszélesedett, kibővült eredeti közlemények által, és lett belőle oly írói névtár, mely

¹⁾ Magyar Könyv-Szemle. Közreboesátja a M. Nemzeti Múzeum Könyvtára. Budapest 1876. I. évf. (6 füzet.) 8-r. IV. 320 l. — 1877. II évf. (jan.—okt. 5 füzet.) 348 l.

²⁾ Magyar írók. Életrajz-gyűjtemény. Gyűjték: Ferenczy J a k a b és D a n i e l i k J ó z s e f. Kiadja a Szent-István-Társulat. Pest 1856. 8-r. VIII, 641, X l. — Második az elsőt kiegészítő kötet. Gyűjté D a n i e l i k J ó z s e f. Kiadja a Szent-István-Társulat. Pest 1858. 8-r. VI, 441 l.

³⁾ Magyar írók névtára. (Életrajzi és könyvészeti adatok gyűjteménye.) Különféle kútfőkből szerkesztették M o e n i c h K á r o l y és dr. V u t k o v i c h S á n d o r. Pozsony 1876. 8-r. XVI, 577, XXIX ll.

itt-ott írók működésére is kiterjedt, s ez okozta a mű kettős beosztását is. Csak sajnálni lehet, hogy az írók ezen nagy fáradsággal gyűjtött anyagot nem arányosították, nem tűztek magok elé egységes czélt, lett légyen az egyedül az írók születése és halálózása napjának megvitatása, mely úgysis a mű legdícsérendőbb része, de akkor sem kellett volna elhanyagolni az eredeti kútforrásokat, t. i. ha ön-életrajzzal nem rendelkeztek, át kellett volna például kutatni a hírlapok tudósításait sat. E helyett azonban csak gyűjteményes munkákat használtak s így másod és harmad kézből vették adataikat. A munka azonban hiányai mellett mindaddig hasznos kézi-könyv marad, míg a czélnak megfelelőleg szerkesztett művel rendelkezünk. A szerzők szorgalmáról tanúskodik az, hogy 176 kútfőt használtak és 1428 írot gyűjtöttek össze.

Az előzményekből tehát bátran következtetjük, hogy oly irodalomtörténeti segédkönyvvel, mely az írók életrajzát és szellemi termékeiket hiánytalanul magába foglalná, mai napig nem rendelkezünk.

Ily munka szükségét ugyan már régtől fogva érezzük és meg is volt ily mű előállításához a nemes szándék, s jöllehet a nemes szándék nem lett kivive, azért az mindenkor tiszteletet és becsülést érdemel és méltó, hogy fölemlítsük és ismertessük.

Első ily törekvés a mult század végén keletkezett. Tertina Mihály, miskolci, majd nagyvárad tanár elméjében szülemlett meg az eszme, ki magyar költők életrajz-gyűjteményét és ahhoz kapcsolt anthológiát tervezett s épen úgy, mint annak idejében Bél Mátyás felszólítást intézett a honi és külföldi tudósokhoz, hogy munkájában támogassák. E felszólítását közzé is tette latin nyelven.¹⁾ Felhívásában magát e tárgyban úttörőnek vallja s jöllehet a költők életrajzát versben ígéri, műveik czímét és kritikáját is akarta adni, még pedig kötetlen beszédben, és Czvittinger, Bod, Seivert és mások hiányait is ki akarta pótolni. Tehát ha nem is általános írói névtár és könyvszet lett volna, minthogy a latin és magyar írókról egyaránt szólni akart, mindenesetre többet ölelt volna fel, mint megelőzői. Azonban a jó szándék, talán épen azért, mert nagyon is az egyesek segélyére támaszkodott terv maradt, s az anyag, ha ugyan volt némi sikere felhívásának, elveszett.

¹⁾ Magyar Hirmondó 1794. aug. 5. sz.-nak Toldalékában. — Irodalmi Szemle. Eger 1877. 8. sz. Concilia Emil »Jámbor szándékok« I. czikke.

Kovachich Márton György és fia Kovachich József Miklós Kolozsvártt febr. 10-én 1814-ben egy terjedelmes tervrajzot tettek közzé.¹⁾ Ezen magyar bibliographia- és szókönyv-tervet előbb több erdélyi főúr és tudós, társasággá alakulván, megvizsgálta s jöllehet a társaság a »nehézségeket, melyek miatt a planumnak véghezajtása akadályoztathatik, látta, mégis jónak találta, hogy az kinyomatassék.« Döbrentei Gábor jun. 17-én kelt előszóval mutatta be ezen előrajzot s a többi közt a következő buzdító szavakkal ajánlta a közönség figyelmébe. »Most, midőn tapasztaljuk, hogy némely írónk buzdításai nem lettek a nemzet előtt üres hangok, hanem az, nyelve iránt elevenebben érez, s más nemzetek példáját követni dicsőségének tartani inkább kezdi, ezen planum közlése talán megérett időben történik . . . A hazának érdemmel megőszült fia Kovachich szólt a hazához 70 esztendő korában, szinte kéri közülünk való elköltözése elől annak fiait, hogy nyelve körül fáradozni, ne tartsák megvetett foglalatosságnak. Példát ad mindazoknak, kiknek a magyar föld hazájok, mert látja, hogy a nemzet annak becsülése nélkül korcs zűzavarrá lesz. . .« Maga a terv igen életre való; közreműködésre hí az minden tanult lelkes hazafit, papot, tanárt, tisztviselőt; tüzetesen megmagyarázza, mit kíván az tőlök t. i. egy általános magyar bibliographiához anyagot. Igen érdekes utasítást ad ezen tervrajz a közreműködőknek s még azt is megmondja, hogy jegyezzék föl a könyvnek vagy kéziratnak teljes címét »az első szótól az utolsóiglan« külön-külön 4-rét papírra, továbbá a könyv alakját, lapszámát, ha címéből ki nem vehető, ki hol adta ki és nyomtatta? Ezután megvizsgálva a könyv beltartalmát az íróra vagy egyéb munkálataira vonatkozó jegyzeteket is írjanak a lapra; a munka felosztását is kéri, sőt még azt is, vajjon az a könyvvizsgáló engedelmével vagy anélkül látott-e napvilágot; végre, hogy ki hol bírja azt a könyvet, és a ki leírta a címnapot, írja nevét alá. Ez oly tökéletes könyvészeti terv, melyet most 63 év múlva is alá lehetne írni. Az írók életrajzára nézve közvetlen tudósítást is kérnek a következőkben: »ha valakinek valamely Historia íróról valamely Literaria esmerete volna (tudományos tudósítása) magáról vagy könyvéről, melyek az előtte álló leírásba nem találhatnának, vagy feljegyezve hibásan vol-

¹⁾ Planum egy tökéletes magyar bibliographia és szókönyv iránt Pest 1814. Trattner János Tamás betűivel. 8-r. 14 számozatlan levél.

nának, ezt pedig vagy a recensio tulajdon levelére jegyezni fel. . . »
 A könyvárusi jegyzékeket csak oly esetben akarja a terv tekintetbe venni, ha a könyv egyáltalában sehol nem léteznék, tehát a tervezett bibliographia, igen helyesen, magokról a könyvekről készült volna. A létező nagyobb könyvtárak közegei lettek volna hivatva az így megkészült czédulákat, könyvkészletükkel egybevetve, fölülvizsgálni és a hibákat kijavítani, a hiányokat pótolni.

A terv második részének taglalásába, mely egy általános magyar szótárról szól, nem bocsátkozunk. Az elsőről is magasztalólag szólva, sajnálatunkat fejezzük ki, hogy ez is pusztá szándék maradt, mert jóllehet egyedül a magyar irodalmat vette volna fel keretébe, igen megkönnyítette volna a későbbi hasonló törekvéseket; sok magyar irott és nyomtatott mű, mely azóta elveszett vagy jelenleg is lappang, így napfényre került volna, sok életrajzi adat megóvatott volna az enyészettől, szóval irodalmunk ismerete nagy mérvben gyarapodott volna.

Miután ezen tervről nem olvastam semmit az egykorú lapokban, azt kell hinnem, hogy az a közönség közönbösségén vagy talán pénzbeli nehézségeken szenvedett hajótörést, mert mind a tudós történetbúvár Kovachich Márton György, ki 10 évig a pesti egyetem könyvtár-őre, majd a kir. kincstári levéltár hivatalnoka, mind fia az országos levéltár levéltárnoka még sok évig élték túl a tervet.

Jankovich Miklós a magyar irodalomban rendkívüli ismeretekkel bíró tudós, ki csaknem egész életét és vagyonának nagy részét a hazánk történetét és irodalmát érdeklő ritkább nyomtatványok és oklevelek összegyűjtésére szentelé, ezen gyűjteményét és kutatásainak eredményét a nagy közönséggel is meg akarván ismertetni, 1832. augusztus 1-én előfizetési felhívást bocsátott közre a »Magyar Kurir« sept. 25-ki számában; melyben tudatja a közönséggel, hogy »Közönséges magyar könyvtár 1533—1830« czímmel két vaskos kötetben, kötetjét 2 frt 30 krért szándékozik kiadni az általa 40 év óta gyűjtött minden önálló magyar nyomtatványt, egyházi beszédeket, idvezlő verseket, könyveket és iskolakönyveket is ide számítva, az Ebert bibliographiai lexikona mintájára betűrendben.

Jankovich már kész anyaggal lépett fel s az általa összegyűjtött magyar művek számát 30 ezerre teszi, felhívja azért a tudósokat, irodalomkedvelőket, hogy az általok kiadott vagy általok ismert ritkább magyar művek címeit küldjék be hozzá a munka teljessé

tétele végett. A munka megjelenését a közönség pártolásától tette függővé, a pártolás azonban elmaradt, mert Jankovich kéziratát 1841. aug. 25-én az akademiának ajánlá kiadás végett, mely annak kiadását el is vállalta, annak soron kívüli nyomtatását elrendelte, és a szerzőnek száz tisztelet-példányt ajánlott fel.¹⁾ Azonban ismeretlen okból visszavette a szerző kéziratát, mely halála után elárvereztetvén, egy ismeretlen tudós kezébe került s csak annyi jutott tudomásomra, hogy az jó kézben van, azaz nincs az egerek pusztításainak kitéve.

Nunc venio ad fortissimum virum. Horváth Istvánt, a széles irodalmi és könyvészeti ismeretekkel bíró egyetemi tanárt és a Nemzeti Múzeum könyvtárnokát értem, kinek terve volt az összes magyarországi tudósokat — ide értve a külföldre szakadtakat is és a magyar birodalom minden részét érdeklő művek szerzőit — életrajz-, könyvészet- és repertórium széles keretébe tartozó munkában megismertetni. E célból minden hazai irodalomtörténeti művet és nagyobb könyvtáraink jegyzékét mint a Széchenyi- és Teleky-féle katalógusokat, átbuvarolva azok tartalmát nagy részben kiírta, ezen kívül a külföldi régibb irodalomtörténeti s bibliographiai műveket, a nyomdai zsenyéket tudományosan tárgyaló híresb könyvekből, mint Joecher, Maitter, Panzer stb., a hazai irodalomra vonatkozó helyeket szintén kijegyezte, saját gyűjteményében levő dissertatiókat és apróságokat leczímezte, külön helyezve az orvosok, a különféle szerzetesrendek tudósairól írt czédulákat, valamint az irodalom-pártolókat is, mert ez utóbbiakban a gyűjtemény rendkívül gazdag. Hogy némi fogalmat nyújtsak ezen kézírati mű rendkívüli kiterjedtségéről s az adatok bőségéről, megjegyzem, hogy az 248 csomagban őriztetik a Nemzeti Múzeum könyvtárában s körülbelől 49,600 czédulát foglal magában.

A kézíratos mű belbecsét illetőleg, — miután az a mi abban leíratott, nemcsak könyvészetileg a lehető legbővebben és legpontosabban készült, hanem oly külföldi művek is, melyek jelenleg előtünk már alig ismeretesek, irodalmunk története érdekében lélekismeretesen kivonattak, és sok oly anyag hordatott itt össze, a mi ily mérvben később aligha meg fog történni, — az mindenkor becses kútforrásul fog szolgálni. Hanem valamint tiszteljük és bámuljuk az

¹⁾ Magyar Académiai Értesítő 1841. 5. sz. 89. és 91. l.

igyekezetet, szorgalmat és kitartást, úgy sajnálnunk lehet azt, hogy nem tekintve a gyűjtő az emberi élet korlátoltságát, művének oly kiterjedést akart adni, melynek már kezdetben kivihetetlennek kellett előtte feltűnnie, nem is említve azt, hogy kiadása egyáltalában nem lett volna eszközölhető. Jóllehet a tudós gyűjtő ezen jegyzeteit haláláig vitte, a korabeli írókra és irodalmi termékekre alig volt figyelemmel, azért a jelen századra vonatkozó feljegyzést alig találunk nála, úgy szintén az életrajzi adatok is igen gyéren fordulnak benne elő; de erre ideje sem volt, mert ha Katona történelmi művét végig olvasván, abból az írókra vonatkozó legkisebb följegyzés mellé az idézett mű teljes címét is leírta mindannyiszor s így tett oly műveknél is mint Bartholomaeides és Weszprémi, hol egy-egy íróról vagy irodalom-pártolóról alig írt két sort, az idézett könyv címe mindannyiszor 5—6 sort foglal el, s így a helyett, hogy azt rövidítve vagy számmal jelölve idézte és csak egyszer írta volna le a teljes címet, többször fordul elő azon eset, hogy ezen idézett könyvcím háromszor-négyszer annyi mint a kiírt adat. A dissertatióknál a teljes cím mellett leírta az ajánlásnál előforduló hosszú címmezést, hogy az ajánlottat mint maecenást idézve erre hivatkozhassék. Különösen növelte a mű terjedelmét az, hogy gyűjteményébe fölvette minden oly író irodalmi munkásságát, ki legcsekélyebb összeköttetésben volt Magyarországgal, vagy annak valamelyik tudósával, így Caleagninus Caeliusról, ki Magyarországon utazott és Perényi Ferenczhez levelet írt, 48 czédelát találunk, Chladenius Márton wittenbergiai tanárról, ki állítólag Magyarországon született 77 czédelát, szent Borromaeus Károlyról — nem tudtam kivenni mi okból jött a magyar tudósok közé — 91-et, Brusoni Hieronymusról, mert esetleg Győrben halt meg, 22 czédelát írt. Fölvette gyűjteményébe a Dalmátiában született írókat is műveikkel együtt, habár alig találunk ezen czédelák közt Magyarországra vonatkozó adatot. Nem csoda tehát, ha a tudós bűvár kevés figyelmet fordított nevezetesebb hazai íróinkra, így Csokonaira vonatkozólag gyűjteményében csak két czédelát találunk, az egyik a Széchenyi katalogus Tom. I. Pars II. 579. lapjára utal, hol »Serkentés a nemes magyarokhoz a mostani országgyűléshez kantata, melyet magyarul a muzsikához készített . . .« fordul elő; a másik idézet Katona Historia Critikájára utal, hol hibásan áll Csokonainak halálózási helye Érsemlyén, ezen hibát nem is igazíthatta ki, nem fordítván erre több

figyelmet, de sok más jeles írónkról ennyit se találunk ezen gyűjteményben.

A gazdag gyűjteményt tekintve, a jeles tudóst nem a hiányzóért kell megrónunk, hanem inkább dicséernünk kell s a meglevő és sokak előtt ismeretlen adatok összegyűjtéséért emléket tisztelnünk. Ha nagyszerű tervét az idő rövidsége miatt nem vihette ki, az nem rajta mult.

Ezen gyűjtemény felsorolását nem tartom feleslegesnek :

Lexicon eruditorum regni Hungariae = Vol. 113. — Eruditi et scriptores Hungariae = 6. — Adversaria de scriptoribus societatis Jesu ad Hungariam spectantibus. Pest 1839. = 6. — Eruditi et scriptores Jesuitae Hungari = 31. — Scriptores Augustiniani Hungari = 1. — Script. Benedictini Hung. = 1. — Script. Capucini Hung. = 1. — Script. Carmelitae Hung. = 1. — Script. Cisterciatae Hung. = 1. — Equitis crucis stellae rubrae = 1. — Ordini seti Francisci Provinciae Bosniae Argentinae et Capistranae = 2. — Script. Francis. Mariani Hung. = 1. — Script. Franc. Salvatorini Hung. = 1. — Script. Francisci Stephanei H. = 1. — Script. Misericordiani H. = 1. — Script. Minoritae Hung. = 1. — Script. Paulini Hung. = 1. — Script. Piaristae Hung. = 1. — Script. Praemonstrat. H. = 1. — Script. Servitae Hung. = 1. — Script. Trinitarii Hung. = 1. — Script. Camaldulentes = 1. — Script. Carmelitae. = 1 — Script. Cartusiani = 1. — Script. Cisterciatae = 2. — Script. Dominicani = 1. — Script. Franciscani et Capucini = 1. — Script. Hospitalarii = 1. — Script. Humiliati = 1. — Script. religiosi Jesuitae provinciae Austriae = 5. — Medici Hungari aut ad Hungariam spectantes Stephano Weszprémi cogniti. Pest 1839. = 8. — Maccenates medicorum = 10. — Script. Universit. Hungariae = 2. — Poetae Hung. e Hungaris = 2. — Poetae latini e Hungaris = 3. — Poetae slavi e Hungaris = 1. — Poetae Syriaca lingua e Hung. = 1. — Poetae Gallica lingua e Hung. = 1. — Poetae Germanica lingua e Hung. = 1. — Poetae Graeca lingua e Hung. = 1. — Poeta Hebraicu lingua e Hung. = 1. — Eruditi comitatus et dioceseos Albaregalensis = 1. — Eruditi regionum et urbium = 1. — Dissertationes inaug. medicae = 11. — Adversaria de Catalogis impressi bibliothecarum privatorum Pestini 1832. = 11. — Catalogi impressi bibl. publ. = 5. Összesen 248 csomag.

Aigner Lajos könyvészete, melyet 1860-ban az Akadémiának benyújtott, minden nyelvű munkákra kiterjed, de csak a jelen századot foglalja magában. Legnagyobbbrészt könyvárusi katalogusokból lett összeállítva, hozzájárulván a Schlauch-féle magyar theologiai bibliographia, mely könyvtári jegyzékek után készült ugyan, de igen rövid címekkel s így az egész a kiadás előtt teljesen át volna dolgozandó.

Ezen százados törekvéseknek még nem volt sikerük, mert mind-
eddig nem birunk felmutatni sem egy teljes hazai könyvészetet, sem
íróink teljes életrajz-gyűjteményét. Talán a nehézségektől és a pénz-
áldozatoktól riadtak vissza úgy egyesek mint tudományos társulataink.
Azonban annak részleteivel, mint kivihetőbbel igyekeztek ugyanazok
a hiányt némileg pótolni; így készült el csaknem egy időben há-
rom részletes könyvészet, t. i. Szabó Károlyé, Kertbenyé és a két
Szinnyeié.

Szabó Károly még 1869-ben közölte az erdélyi múzeumi könyv-
tár régi magyar könyveinek jegyzékét (1536—1711) az »Erdélyi
Múzeum-Egylet évkönyvei« V. kötetében. Már akkor figyelmet kel-
tett ezen tudományos jegyzetekkel kísért pontos könyvészet; ennek
alapján a jeles történetbúvárunk, kiterjesztve figyelmét többi nyilvá-
nos és magánkönyvtárainkra, művét a lehető legteljesebbé igyeke-
kezett tenni. Ezen buzgalomnak és szakismeretnek köszönhetjük nem-
zeti nyelvünkön nyomtatásban 1484—1711-ig megjelent könyveink
lehető legteljesebb könyvészetét, mely immár a Magyar Tudományos
Akadémia áldozatkészségével pár hónap mulva napvilágot látand.
Hogy mit nyer irodalmunk ezen gazdag tárházban, azt minden buzgó
irodalombarát képzelheti, tekintve Szabó Károly áldozatot és fáradsá-
got nem ismerő utánjárását, kutatásait, könyvészeti széles ismere-
teivel írt jegyzeteit, melyekben minden könyvnek mintegy történe-
tét, hollétét stb. írja meg. Míg Sándor István 1058 művet ismert
azon korból, Szabó Károly műve 1750-et sorol elő. A mű mintegy
55—60 ívet teend, előbeszéddel és a legrészletesebb indexsel lesz
ellátva.

A második mű Kertbeny Károlyé, ki fiatal korától itthon és
a haza határain kívül nemzeti irodalmunknak a külfölddel való meg-
ismertetésével könyvészetünknek nagy mérvben, a külföld mintájára
való összeállításával foglalkozott. Ezen terve mellett küzdött, fárad-
dott éjjelt nappalá téve; tervrajzot tervrajz után tett közzé, s hogy
mindez kiáltó szó volt a pusztában, az korántsem lankasztá a fárad-
hatlan férfit; míg végre most, 30 év mulva sikerült neki terveit
legalább részben valósulva látni. Eddig sikerült Kertbeny Károly-
nak a Magyarországra vonatkozó német ősnymtatványok (1454—
1600) jegyzékét összeszedve és jegyzetekkel, bő életrajzi és tárgy-
magyarázó mutatóval kísérve, a magyar vallás- és közoktatási mi-
nisterium költségén kiadni. Ezen mű összesen 32 ívre terjed és 1427

műről szól, melyek közül csak 9 jelent meg hazánkban. A jegyzetek és a register német nyelven írvák, s így a történeti irodalmunkra vonatkozó jelen mű a külföldön is elterjedhet. Természetesen előttünk csak növeli becsét, ha minél több a reményünk ezen műnek befejezéséhez, melyet a tudományok iránt lelkesedő miniszterünk Trefort Ágoston áldozatkészsége és a fáradhatlan könyvésznök bizton hinnünk engedi.

A kir. m. Természettudományi Társulat 1876. jan. 19. közülésén elhatározta, hogy Toldy emlékéért nem tisztelhetvén méltóbban, mintha régi vágyát, irodalmunk termékeit könyvészetileg megismertetni, legalább részben teljesíti, a természettudomány és matematika-kára vonatkozó hazai és hazánkat érdeklő könyvek és külföldi folyóiratokban megjelent cikkek könyvészetére nyílt pályázatot hirdetett, melyet a két Szinnyi nyervén el, munkájukkal ez ideig elkészültek és az rövid időn sajtó alá kerül.

Ezen könyvészetbe fölvetetett szerzők nevei alatt időrendbe sorozva mindazon mű, mely Magyarországon hazai írótól, vagy Magyarországra vonatkozólag külföldön bármely nyelven megjelent, a könyvek címei teljesen adatnak, a kiadó és nyomdász megnevezésével a lapszám, alak és a hol tudható a könyv ára is; ezenkívül vajjon megvan-e az valamelyik fővárosi nyilvános könyvtárban és hol, többször három-négy könyvtárnak kijelölésével. A szerzőknél, a hol kitudható volt, rövid életrajzi vázlat adatott. Felvetetett ezen könyvészetbe minden természeti és matematikai cikk, mely külföldi folyóiratokban hazai írótól vagy hazánkra vonatkozólag külfölditől íratott; végül az egyes írók életrajzaira utalás is van, a hol azok feltalálhatók. A munka terjedelmére nézve elég legyen megjegyezni, hogy az 308 írott ívet tesz. 4687 író (ezek közt 4007 magyar, 680 külföldi) 8744 művel (ezek közt 3957 magyar, 4787 idegen nyelven) és 2198 cikkel van benne képviselve.

Az utóbbi három évtized alatt irodalmunk oly kiterjedést nyert, hogy méltán aggódhatunk, hogy azon könyvek egybegyűjtése és teljes könyvészetünk megírása mindinkább a lehetetlenséggel lesz határos. Azonban ezen nehézséggel mielőbb meg kell küzdenünk, nekünk kell könyvészetünkhöz az alapot megvetnünk, hogy azon az utánunk következők szilárdan építhessenek. Nyilvános könyvtáraink katalógusainak kinyomatása, ha nem ütköznék is annyi nehézségekbe, soha sem eredményezne a könyvészet igényeinek megfelelő

teljes művet s egyik főkönyvtárunk címjegyzéke se tükrözné híven vissza hazai irodalmunk képét, azaz akkor se bírnók teljes könyvészetünket.

A praktikus angolok ezen bajon is akartak segíteni. Jewett a Smithson intézet könyvtárnoka 1850-ben egy tervvel lépett fel, mely akkor az egész Egyesült-Államok könyvészeti tekintélyei előtt vizsgálásra talált; a kiküldött bíráló szakférfiak dicsérettel fogadták a tervet és az 1852-ben az első, 1853-ban a második kiadásban jelent meg.¹⁾ Jewett t. i. egy általános amerikai könyvészetet tervezett olyformán, hogy az egyúttal a könyvtárak ezen osztályának katalógusául is szolgálna. Leírta a Smithson intézet könyvtárának könyvcím-lapozási rendszerét; ezen rendszer szerint a könyvek címei leíratnak, külön egyenkint stereotipiroztatnak és rendszerbe vagy betűrendbe egybeállítva a címjegyzék kinyomatásánál számmal ellátva szétszedetnek; ha bármely könyvtár ezen számokra hivatkozva beküldi katalógusát, azt csekély áron (az összeállítást és papirost számítva) kinyomatják, sőt a jegyzékben hiányzó amerikai művek címeit is, ha azt az illető a meghatározott mód szerint leírva beküldi, ezáltal évről-évre megújíthatatnék a főcím-tár és mindinkább teljesebbé lenne az amerikai jegyzék.

Ily módon eszközölhetnék ugyan az összes hungaricumok jegyzékének kinyomatását; csakhogy ez jelenleg nálunk még alig vihető ki.

Miként lehetne tehát azt eszközölni, hogy már a jelen nemzedék is használhasson egy lehető teljes, írók rövid életrajzával egybekötött, magyarországi könyvészetet, mely minden magyar írótól Magyarországon megjelent könyvnek címét magában foglalná és utalna a főváros két vagy három könyvtárára, tehát a hungarikákra nézve a nevezett könyvtárak címjegyzéke is lenne; s bővebb búvárlat végett utalna arra is, hogy hol található az írók bővebb életrajzai, cikkeik sorozata vagy műveik kritikája, végül az álnevek vagy névtelenül megjelent művek igazi szerzőire is utalhatna.

Mindezt egy műbe foglalva kivihetőnek tartom, ha az amerikaiak példáját követve az ily általános katalógusoknál nem akarjuk

¹⁾ Jewett (Charles). Smithsonian Report. On the construction of catalogues of libraries, and their publication by means of separate, stereotyped titles. With rules and examples. 2. Edition. Washington 1853. 8-r. XII, 96 l.

az írók kimerítő életrajzát és a könyvek teljes címét adni, hanem ezt a részletes biographiai és bibliographiai művekre hagynók fel. Mert a mű úgy is nagy terjedelmű lenne és kiadása nem csekély nehézségekkel járna.

A munka írók szerint betűrendben lenne szerkesztve, mert ez által az ismétlések leginkább elkerülhetők. Az író neve után jönne születési éve, napja, helye és polgári vagy tudományos állása és kitüntetései a mennyire ez kitudható, évszerint leírva, valamint halálozásának éve, napja és helye. Ezt követné az önállólag megjelent műveinek sorozata időrendben a könyv címének pontos de lehető rövid leírásával, kitéve a kötetszám, nyomtatási év és hely, az alak csak a 2-r. és 4-rétűeknél teendő ki, azután következnek a mű kiadásai évszerint leírva. Ezután következnek a cikkeire való utalás olyformán, hogy a M. Tudom. Akadémia által kiadott »Magyar Tudományos Repertórium«-ra és a Természettudományi Társulat által kiadott »Természettud. és mathem. Könyvészet«-re történhetnék utalás, úgyszintén a cikkek összegyűjtésével foglalkozó folyóiratok vagy évkönyvekre. Az író által szerkesztett hírlapok, folyóiratok, évkönyvek vagy gyűjteményes munkák is felsorolvák. Utalás történhetnék azon helyekre, hol a szerző valamelyik műve ismertetve van, ez az illető könyv után irandó le, valamint a névtelenül, álnevek, vagy jegyek alatt írt önálló művek szerzősége is ott magyaráztatnék meg. Végül az író életrajzaira és arcképeire vonatkozó repertórium zárná be az egyes közleményt. Az egész mű végére jönne pótlékkül a hírlapok, évkönyvek, naptárak és más gyűjteményes munkák könyvészete.

Az életrajzi adatok kutatásánál nem lehet eléggé ajánlani az eredeti kútforrásokat, melyeket életrajz-gyűjtemény-íróink úgy lát-szik kényelem-szeretetből szorgalmasan kerültek, másod, harmad kéz-ből vették az adatokat, pedig jól tudjuk, hogy a sok leírás következtében mennyi hiba csúszik be. Még régibb íróink is, mint Horányi ily kutatásoknál csak ovatosan használandók, mert adataik nem mindig megbízhatók. Életrajzokra vonatkozó adatokra nézve eredeti vagy első forrásul tekintem az önéletrajzokat, arcképek köriratát vagy aláírását, gyászleveleket és az egykorú hírlapok nekrológiáit s életrajzait. A gyászlevelek gyűjtésével tudtommal eddig kevesen foglalkoznak, pedig a mily könnyen kezelhető, oly becses történeti adattár leendő egykor jeleseink életrajzának megírásánál. Itt megjegyzem, hogy Bodó Lipótnak Bars-megye alispánjának van eddig e nemből

legnagyobb gyűjteménye, mintegy 2000 darab, mind hazánkfiat illetők. Ezek után igen ajánlható a szerzők által írt előszó, mely igen gyakran életrajzaik egy részét foglalja magában, úgyszintén ha életrajzuk van a műhöz csatolva.

A könyvek lecímezése magáról a könyvről történjék; a menyiben könyvtáraink hiányossága miatt ez nem lehetséges, a gondal szerkesztett részletes könyvészeti művek is segítségül veendő, de egyáltalában nem, vagy csak utolsó esetben használandók a könyvárusi katalogusok, miután ezeknél a könyvek címei igen gyakran helytelenül rövidítettek és a gyors munka miatt az írási- és sajtóhibák igen gyakoriak.

Álljon itt mutatványul, a mennyiben jegyzeteimből összeállítottam egy példa:

Fáy (Fáji) András, szül. 1786. máj. 30. Kohányon Zemlén m. Tanult Sárospatakon 1793—1798, Pozsonyban 1799—1800, ismét Patakon bölcseletet és jogot 1803—1804-ben. Ekkor törvénygyakorlatra Pestre jött és ügyvédi vizsgálatot is tett, de sohasem ügyvédkedett. 1811. Pest megyében alszolgabíróvá lett, de már 1817-ben végkép lelépett a hivatalos pályáról s ugyanazon megye táblabírájává lett Ezentúl Pesten és gombai jószágán élt. 1831. febr. 15. a m. tud. Akadémia tiszt. tagja lett. 1834—35. Pest vármegye által a Budán letelepedett magyar színész-társaság igazgatójává neveztetett s utóbb az országos színházi választmány tagja volt. 1835. mint országgyűlési képviselő 9 hónapig egyike volt az ellenzék legkitünőbb tagjainak 1837. febr. 6. a Kisfaludy-Társaság első alakító gyűlésén három évre közakarattal igazgatóvá választatott. 1840. jan. 11-én nyitott meg az első hazai takarékpénztár a pesti megyeház egy szerény termében, melynek alapítása és tervének kidolgozása az ő érdeme, ezért ő annak eleinte valódi, aztán halálaig tiszteletbeli igazgatója lett. 1845. jun. 9. a m. tudom. Akadémia igazg. tagjává választotta és 1847-ben mint helyettes elnök vett részt annak ülésein. Tagja volt továbbá a pesti casinónak 1832—1850-ig, melynek igazgatói hivatalát két ízben a választm. tagságot és könyvtár-elnökséget csaknem folytonosan viselte, tagja volt a pesti állóhídi választmánynak; igazgató, választmányi tagja részint elnöke az ipar, kisededővő, művészi sat. egyleteknek. Meghalt 1864. jul. 26 Pesten.

Őnálló munkái: 1. Bokréta. Írta F. F. A. = (Fáji Fáy András) Pest 1807. VI, 148 lap egy könyomattal. = M. *)

2. Próbatétel a mai nevelés két nevezetes hibáiról. Pest 1816. 159, 2 l. = E. M.

3. Fris bokréta. Írta F. F. A. T. P. V. A. = (Fáji Fáy András Tek. Pest várm. al-szolgabírája) Pest 1818. 2, 134 l négy hangjeggyel. = E. M.

*) A. E. M. = A könyvtáraknak hol a művek feltalálhatók kezdőbetűit jelöli, t. i. A. (akadémia-), E. (egyetemi-) é s M. (múzeumi-) könyvtárét.

4. Eredeti meséi és aphorismái. Bécs 1820. 128 l. (1-ső és 2. kiadás.)
 — 2. (helyesebben 3. kiadás. Pest 1825. = A. E. M. A Marczibányi-alapítvány bírái 1824-ben F. A. meséinek ítélte a nagy jutalmat.
 — Originelle Fabeln u. Aphorismen. Deutsch von L. Petz. Raab 1825. VIII, 150, 6 l. egy rézm. = A.
 Olaszra is lefordítottatott.
5. Kedvesapongások. 2 kötet. Pest 1824. (Tart : Régi pénzek, vígj. 5 felv. és humoros beszélek.) = M. (a 2. köt. 2, 180 l. egy rézm.)
 — Régi pénzek, vígj. 5 felv. a szerzőnek utolsó átdolgozása után. Pest 1858. 112 l. = A. E.
6. Ujabb eredeti meséi és aphorismái. Pest 1825.
 — 2. kiadás. U. o. 1828. 2, VIII, 192, 5 l. egy rézm. = E. M.
 — 4. kiadás (összes meséire vonatkozik.) 2 kötetben. Budapest 1874. 2, 240; 2, 223 l. egy rajzzal. (Kis Nemz. Múzeum. XV. XVI.) = M.
 — Butler E. D. Az olcsó ebéd . . . with en allegory and a few fables by Fáy. Translated from the Hungarian into English and German by . . . of the British Museum London (1877.) 21—85 ll. = M.
7. A két Balthory, tört. dráma 5 felv. Pest 1827. 2, 175 l. egy aczél-metsz. = A. M.
8. Hasznos házi jegyzetek. Pest 1828.
 — 2. kiadás U. o. 1833. 200 l. = E.
 — 3. kiadás. U. o. 1851. 2 részben. 224; 180, XXXVI l. = A. E. M.
9. A Bélteky-ház. Tanregény 2 köt. Pest 1832. IV, 396; 2, 342 l. két rézm. = E. M.
 A m. t. Akadémia 1835. mint dícséretre méltót jelölte.
10. Jutalmazott felelet a m. tud. Társaság ezen kérdésére: Miképen lehetne a magyar játékszínt Budapesten megalapítani? Buda 1834. VI, 51 l. = A.
 Ez czímmel is: Magyar játékszíni jutalmazott feleletek a m. tud. Társaság 1833-beli ezen kérdésére . . . (I. Fáy András. II. Kállay Ferencz. II. Jakab István felelete.)
 Első jutalomra (30 arany) érdemesíttetett.
11. Terve a Pest megyei köznép számára felállítandó takarékpénztárnak Buda 1839. VIII, 82 l. egy táblázattal. = A. E. M.
 Ism. Figyelmező 1839. 24 sz.
12. A Pest megye pártfogása alatt álló hazai első takarékpénztár szabályai. Pest 1840. 42 l. = E.
 — U. o. 1843. 40 l. = E.
 — U. o. 1846. 50 l. = E.
 Névtelenül jelent meg.
 — Ugyanez németül. Pest 1840. = E.
 U. o. 1843. = E.
13. Javaslat egy Pesten állittandó ref. főiskola tárgyában. Pest 1840.
14. Kelet népe nyugaton. Buda 1841. 32 l. = A. E. M.
 — 2. bőv. kiadás. U. o. 1842. 81 l. = A. E. M.
15. Nőnevelés és nőnevelési intézetek hazánkban. Pest 1841. 142 l.

16. Óramutató. Pest 1842. 149 l. = M.
Észrevételek Hajnal Ábeltől. (Prot. Egyh. és Isk. Lap. 1842. 36, 37. sz.)
17. Szépirodalmi összes munkái 8 kötet. Pest 1843—44. XXII, 256; XXIII, 265; 340; 327; 268; 239; 175 és 248 l. A szerző arcképével és 3 rajzzal aczélm. = A. E. M.
- Uj olcsó (ezímlap) kiadás 16 füzetben. U. o. 1847.
18. A jelenkorban megjelent összeállítások a hon legközelebbi teendői körül. Pest 1846. 2, 86 l. = A. E. M.
19. Az életbiztosító intézet terve. Pest 1848. (Könyomat.)
20. Búzavirágok és kalászkok. Két kötet. Pest 1853. IV, 264; IV, 337 l. = A. E. M.
21. Adatok Magyarország bővebb ismertetésére. Pest 1854. 88 l. 7 táblázattal. = E.
22. A legegyszerűbb, természet- és tapasztalathűbb és gyakorlatibb nevelési rendszer. Pest 1855. 48 l. = M.
23. Jávor orvos és szolgája Bakator Ambrus. Regény 2 köt. Pest 1855. 218; 213, 2 l. = A. E. M.
24. A Szutyogfalviak. Regény 2 köt. Pest 1856. 232; 206 l. = A. M.
25. A Halmay-család. 2 köt. Pest 1858. XVI, 287; IV, 285, 2 l. Két rézmetszettel. = A. E. M.
- Ism. Néptanítók Könyve IV. 1860. 130 l. Lelki kincstár I. 1860. 23 l. 2. olcsó kiadás. 2 köt. U. o. 1866.
26. Oskolai és házi növendék-élet Pest 1860. 301 l.
27. Hulló virágok. Pest 1861. 301 l. = A. E. M.
28. Az elszegényedések. Pest 1862. 103 l. = A. M.
- Czikkek, beszélyek s vígjátékok a folyóiratokban, zsebkönyvekben. Árvízkönyvben. L. Divatesarnok 1853. 3. sz. — Toldy: A magyar költészet kézikönyve. Pest 1857. II. 434—440. és 2. kiadás. Budapest 1876. IV. 64—76 l. — M. tudós-társ. Névkönyve 1839. 130. 1840. 181. 1842. II. 54. 1843. 203. 203. 1845. 65. 1846. 67. 1847. 72. 1848. 74. M. t. Akadémiai Almanach 1861. 94. 1863. 195. 1864. 215. — Szinnyi Repertórium I. oszt. 1. köt. 56, 203, 281, 308 498, 1051, 1103 és 1113 h. II. oszt. 1 köt. 357 hasáb.*
- Álneve: Cserépi.*
- Levelei: Történeti Lapok 1874. 1, 11, 17, 35—39. l. 1875. (II. évf.) 1. sz. Figyelő 1876. I. 120—122. l. 1877. II. 309 l. Kéziratban: a »Szemere-Tár«-ban.*
- Kéziratai közt cigány szótár s nyelvtan s több eredeti zeneszerzemény maradt. — Zeneművei közül »Ne síj lyánka« jelent meg nyomtatásban.*
- Életrajzok: Toldy, Handbuch der ungar. Poesie. Wien u. Pest 1828. II. Bd. S. 138. — Közhasznú Esmeretek Tára. Pest 1832. IV. k. 440 l. — Tudom. Tár 1834. I. 241. III. 249. — Oesterr. National-Encyclopedie. Wien 1835. II. 104. — Ujabb kori Ismeretek Tára. Pest 1851. III. 189. — Divatesarnok 1853. 1, 3, 7, 8 és 9 sz. »Pályaismertetési adatok« Szemere Páltól. — Kertbeny, K. M. Album hundert ung. Dichter. Dresden u. Pesth 1854. 539 l. — Pesti Napló 1854. 75. sz. Greguss Ágosttól — Vasárnapi Ujság*

1855. 29. sz. arczk. — Ferenczy-Danielik. Magyar írók. Pest 1856—58 I. k. 134. I. II. k. 401. l. — Toldy, A magyar költészet kézikönyve Pest 1857. II. 434—440. h. — Magyar írók arczképei s életrajzai Pest 1857. 27. l. arczkép. — Nouvelle Biographie Général. Paris 1856. XVIII. 228. — Protestans képes Naptár 1857. 42 l. — Család Könyve 1857. 273. — Wurzbach, Const. Biographisches Lexikon Wien 1858. IV. 153. — Családi Kör 1861. 14. sz. könyv arczk. — Ország Tükre 1862. 6. sz. könyv. arczk. — Kisfaludy-Társaság Évlapjai. Új foly. II. 1863.—65. 182—219 l. Emlékbeszéd Tóth Lőrincztől — Pesti Napló 1864. 170. sz. — A Hon 1864. 170. »z. — Prot. Egyh. és Isk. Lap. 1864. 1003 l. — Házi kincstár 1864 255 l. — Remény-Naptár 1865. 79. l. Girókutitól. — Protestáns Képes Naptár 1866. 47. l. — Egyetemes Magyar Encyclopaedia. Pest 1870. VIII. k. 183 l. — Larousse, Pierre. Grand Dictionnaire Universel du XIX-e Siècle Paris. 1872. Tome XIII. p. 172 — Fővárosi Lapok 1873. 48, 49. sz. Fáy önéletírása (Levél Székács Józsefhez máj. 20. 1859.) — M. Tudom. Akadémia Évk. XIV. 2. dar. 16. l. Emlékbeszéd Zichy Antaltól — Vutkovich Sándor, Magyar írók Albuma. Pozsony 1873. 97—102 l. — Andr. Fáy als Pädagog, von Joh. Gruber. Ungar. Schulbote 1873. 13—49. sz. — Meyers Conversations Lexikon. 3. Aufl. Leipzig 1875. Bd. VI. S. 611. — Brockhaus Convers. Lexikon. 12. Aufl. Leipzig 1876. Bd. VI. S. 416. — Moenich-Vutkovich, Magyar írók Névtára. Pozsony 1876. 167, 211 l. — Toldy F. A magyar költészet kézikönyve. 2. kiad. Budapest 1876. IV. k. 64—73 l.

Taglaljuk a felhozott példát. Az életrajzi adatokra nézve legteljesebbek a Szemere Pál, Toldy Ferencz, Tóth Lőrincz és Zichy Antal által írt életrajzok, azonban az összes idézett életrajzokat átnevezve sem találtam azokban megemlítve a Fáy életének egyik fontos momentumát a Kisfaludy-társaság első közülését; e helyett azt tapasztaltam, hogy életrajz-íróink a már rendelkezésükre állott életrajzokat aligha használták, vagy ha igen, többnyire hibásan.

A könyvészet mint tervünk fontosabb része nagyobb figyelmet érdemel. Itt elsőben is feltűnik az, hogy három főkönyvtárunkban sem található a 4, 6. és 8. sz. mű első és a 25. második kiadása, továbbá a 13, 15, 19. és 26. számú művek, az 5. számúnak első kötete és a 4. olasz fordítása. Azt talán fölösleges említenem, hogy az író teljes könyvészetét sehol se találtam; néhol alig van tiz műve főlemlítve. Egyik könyv címe rosszul van idézve péld. hibásan így: »Terve egy Pest megyében felállítandó takarékpénztárnak« az »Újabbkori Ism. Tára« III. k. 190 l., így ment át Danielik művébe és a »Magyar írók arczképei és életrajzai« című munkába; nem csoda tehát, ha ezen kettős cím alatt bárki is két munkát keres. Az évek össze-vissza cserélése igen gyakori. Így Ferenczy és Da-

nieliknél »Fáy újabb meséi« nem 1825, hanem 1824-re, a »Béletelek-ház« nem 1832, hanem 1834-re, »Szépirodalmi összes munkái« nem 1843—44, hanem 1843—45-re, a »Szutyogfalviak« nem 1856, hanem 1857-re vannak téve, végre a »Hasznos házi jegyzetek«-nek csak középső kiadását ismerik. Nagy könyvészeti botlás az is, ha az egyes művek a gyűjteményes kiadás folytatásaul íratnak; így Ferenczy és Danieliknél a 20, 23 és 24-ik, Fáy összes művei nek 9—14. köteteként jelöltetnek; ugyanott a »Régi pénzek« című színmű mint ezen cím alatt megjelent külön mű van feltüntetve, holott az a »Kedvesapongások« 2. kötetében jelent meg 1824-ben. Egy írónál a nevezett műben ennyi hiba!

A szerző nevének első betűi alatt megjelent műveket rendszeren a szerző neve alá sorozzák könyvészeink a nélkül, hogy azon jegyet megmagyaráznák, vagy róluk, valamint a névtelenül megjelent művekről és álnevekről külön mutatót csatolnának a munkához. Pedig ez igen fontos; e nélkül íróink teljes működési körét aligha megfogjuk ismerhetni; a könyvek így könnyebben elpusztulnak, sok könyvtárban ismeretlenek maradnak és lappanganak. Toldy és Szemere egyedül magyarázzák meg a »Bokréta« címlapján álló F. F. A. jegyet, kívülök senki se tette azt. A Nemzeti Múzeum példányán, miként több más író művén, írónnal van a név kitüntetve.

Az idézett minta szerint szerkesztve, előleges számításom szerint a »Magyar írók névtára« nyolcz 50 íves kétszer hasábozott nagy 8-rét kötetet tenne, ugyanis ha Jankovich 1830-ig a magyar könyvek számát 30 ezerre tette, ez a jelenkorig még egyszer annyira teendő; hozzá véve az idegen nyelven megjelent műveket, mely különösen a múlt század alatt túlnyomó volt s ide véve a tudori dissertatiókat, bátran tehető az 40 ezerre; tehát a fölveendő könyvczímek száma megközelítőleg százezer. Tekintve az általam eddig gyűjtött életrajzi és könyvészeti fél millió följegyzést és hogy még annyinak gyűjtése szükségeltetnék, ezt és az egy lapra szánt 16 könyvczímet véve, nem is túlságos számítás.

VISSZHANG SZINNYEI J. TERVÉRE.

Mindnyájan, kik a hazai történelemmel, irodalommal és könyvészzettel foglalkozunk, régóta és naponkint érezzük egy oly munka hiányát, mely a hazai írók élettörténeteit tartalmazza. A XVIII. század e tekintetben teljesítette kötelességét. Horányi és Veszprémy munkái az azonkori tudományosságnak teljesen színvonalán állanak. Nem mondhatjuk el ugyanazt az utóbbi évtizedekben tett kísérletekről; bár nem vonjuk kétségbe becses voltukat, és elismeréssel vagyunk a buzgó jóakarát iránt, melynek azokat köszönhetjük.

Inmár elérkezett az időpont, midőn irodalmunkban és könyvtárainkban az anyag eléggé fel van halmozva és rendezve; és midőn ennek feldolgozását az irodalom lényeges hátránya nélkül tovább halasztani nem lehet.

Örömmel üdvözljük tehát t. kartársunknak id. Szinnyei Józsefnek felszólalását; mely a feladatot történeti előzményeinek megvilágítása és conerét javaslatai által a megoldáshoz közelebb hozta.

Köszönettel tartozunk neki.

De a concrét tervnek nem minden részletével értünk egyet. Szinnyei terve szerint a munka első sorban bibliographia volna, az írók nevei alatt csoportosítva. Az írók életrajza, munkásságuk irányának ismertetése mellékes dolog maradna. Nem állítom, hogy Szinnyei úr tervének valósulása nem volna nagy szolgálat irodalmunknak. De nekünk többre és másra van szükségünk. Arra, a mit *W u r z b a c h n a k* »Biographisches Lexicon des Kaiserthums Österreich« című jeles vállalata nyújt, mely a bécsi cs. Akadémia segítségével mellett Bécsben jelent meg.

A budapesti tudományos intézetek karöltve, képesek volnának ily feladat megoldására. Kötelesek is arra.

F. V.

ADALÉKOK A CZIGÁNYOKRÓL SZÓLÓ IRODALOMHOZ.

Közli : **Tipray Tivadar.**

Az 1876. évi szeptember hóban Budapesten tartott embertani és őstörténelmi VIII. nemzetközi congressus egyik ülésén a cigányok eredetéről, Európába vándorlásuk idejének meghatározásáról és általában történetök homályos részeinek felderítéséről folyt a vita. Minthogy azonban ezen alkalommal, valamint már egyébkor a tudósok véleményei mindezen pontokra nézve igen szétágaztak a gyűlés azon óhajtást fejezte ki, vajha mind azon adatok, melyek a különböző országokban tartózkodó cigányok történetére, nyelvére, szokásaira, műveltségök állapotaira vonatkoznak, mielőbb egybegyűjtetnének és feldolgoztatnának, hogy ily módon lehetőségessé váljék, ezen különben is érdekes fajról és történetéről magunknak minél teljesebb képet alkotni. És ezen óhajtás teljesítésére, különösen a congressus magyar tagjai hívtak fel, mely megbízást azok magokra is vállalták.

Ezen feladat megoldásához mi is hozzá akarván járulni, nem tartottuk fölöslegesnek mindazt összegyűjteni és közzétenni, mit a magyar és külföldi tudósok részint önálló művekben, részint pedig folyóiratokban a legrégibb időktől fogva egészen a mai napig a cigányokról írtak, a mennyiben azt a rendelkezésünkre állt anyag megengedte.

Ki valaha egyes tárgyakra vonatkozó könyvészeti adatok összegyűjtésével foglalkozott, legjobban tudja, miszerint egyes tárgyról egyszerre teljes könyvészetet adni, a legjobb igyekvés mellett is lehetetlen, azért mi is, belátván könyvészeti adalékaink hiányosságát, mindenkor köszönettel fogjuk a netalán hibásan közlött címeknek helyreigazítását vagy kiegészítését venni, különösen pedig oly helyreigazításokat, melyek a magyarországi cigányokra és történetükre vonatkoznak.

Mert míg a külföldi cigányok viszonyairól, aránylag véve, elég tekintélyes irodalom létezik, a mieinkkel az irodalom kevésbé foglalkozott. Csak újabb időben kezdik mind magyar, mind külföldi tudósok a magyarországi cigányok nyelvét és egyes szójárásait kutatni, azok közmondásait és meséit összegyűjteni; így Bataillard Pál, Miklosich Ferencz, Müller Frigyes, Bornemisza, Jhánatkó, Garami és mások. Jóllehet már a mult században Molnár, és a jelennek elején Enessey György a magyarországi cigányokkal és azok nyelvével foglalkoztak; de kutatásaik a tudományra nézve kevés becsessel bírnak, minthogy egészen téves szempontokból indultak ki.

A nyomtatásban megjelent cigány nyelvtanokon kívül néhány kiadatlanról is van tudomásunk; ilyen: Fáy András kis cigány szótára és nyelvтана, melyről, vajjon hol létezik? tudomást szereznünk nem sikerült. 1827-ben zalamegyei Gelje nevű helységben ismeretlen szerzőtől készült nyelv- és mondattan, jelenleg a M. Tud. Akadémia kéziratárának tulajdona, Ipolysághi Balogh J. szótára és végre Garami Rikárd fővárosi reáliskolai tanár a magyar (rumi) cigányok szójárását követő nyelvтана.

Pott, Miklosich és Bataillard összeállításait a cigányokkal foglalkozó művekről útbaigazításul lelkiismeretesen felhasználtuk ugyan, de mindenütt oda törekedtünk, hogy, a mennyire lehetséges volt, magukat a közlött műveket tekinthessük, mely műveket kimutatásunkban csillaggal is megjeleltünk, a csillag nélküli címeket ellenben csak más művekben idézve találtuk, és így azok helyes könyvészeti közléseért felelősséget nem vállalhatunk. Helyén találjuk itt Rómer Flóris kanonok, id. Szinnyi József egyetemi hely. könyvtár-igazgató és Garami Rikárd fővárosi reáliskolai tanár uraknak köszönetünket kifejezni azon szíves útbaigazításokért, melyekkel minket jelen összeállításnál támogattak.

Összeállításunkat három részre osztjuk. Az elsőben oly dolgozatok foglaltatnak, melyek a cigány-fajról általán szólóknak; a másodikban azokról, melyek a magyarországi cigányokat tárgyalják, vagy azokról figyelembe veendő adatokat közölnek; a harmadikban végre azokról, melyek a többi országokban élő cigány népekre vonatkoznak.

A) A cigányokról általában szóló dolgozatok.

*Ascoli G. J. Zigeunerisches. Besonders auch als nachtrag zu dem Pott'schen werke: »Die Zigeuner in Europa und Asien.« Halle 1865. 8-r. VIII, 178 l.

Bataillard Paul. De l'apparition et de la dispersion des Bohémiens en Europe. Bibliothèque de l'École des Chartes. V. 438—475. 521—539. Paris. 1843, 1844. Nouvelles recherches. Troisième Série. Tome premier. 14—55. Paris. 1849.

***Bataillard Paul.** De l'apparition et de la dispersion des Bohémiens en Europe. Extrait de la Bibliothèque de l'Écoles des Chartes année 1844. Paris. 1844. 8-r. 69 l. (Különnyomat.)

***Bataillard Paul.** Nouvelles recherches sur l'apparition des Bohémiens en Europe (particulièrement dans l'Europe orientale, avec un appendice sur l'arrivée de dix ou douze Louri, Zuth ou Djatt en Perse entre les années 420—440.) Extrait de la Bibliothèque de l'École des Chartes, année, 1849. Paris. 8-r. 48 l. (Különnyomat.)

Bataillard Paul. Les derniers travaux relatifs aux Bohémiens dans l'Europe Orientale. (Revue critique, nos 171 et 181, t. 2. de la 5e année (1870—1871). Paris. 1871. 8-r. 191—218. 277—323 l.)

***Bataillard Paul.** Les derniers travaux relatifs aux Bohémiens dans l'Europe Orientale. Extraits de la Revue critique, nos 171 et 181, t. 2 de la 5e année (1870—1871) p. 191—218 et 277—323. Paris. 1872 8-r. 2, 80 l. (Különnyomat.)

***Bataillard Paul.** Notes et questions sur les Bohémiens en Algérie. Extrait des bulletins de la société d'anthropologie de Paris, séance du 17 juillet 1875. Paris. 1875. 8-r. 21 l. (Különnyomat.)

***Bataillard Paul.** Sur les origines des Bohémiens ou Tsiganes avec l'explication du nom Tsigane. Lettre à la Revue critique. Extrait de la Revue critique nos des 25 septembre, 2 et 9 octobre 1875. Paris. 1875. 8-r. 31 l. (Különnyomat.)

***Bataillard Paul.** Sur les origines des Bohémiens ou Tsiganes. Les Tsiganes de l'âge du bronze études a faire sur les Bohémiens actuels. Extrait des bulletins de la société d'Anthropologie de Paris seances des 18 novembre et 2 décembre 1875. Paris. 1876. 8-r. 48 l. (Különnyomat.)

***Bataillard Paul.** Pour servir d'introduction à la question de l'importation du bronze dans le nord et l'occident de l'Europe par les Tsiganes. (Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques Compte-Rendu de la huitième session a Budapest. 1876. Premier Volume. Budapest. 1877. 321—384 l.)

Baudrimont A. Vocabulaire de la langue des Bohémiens habitant les pays basques Français. Extrait des Actes de l'Académie Impériale des Sciences, Belles-Lettres et Arts de Bordeaux. Bordeaux. 1862. 8-r. 40 l. (Különnyomat.)

Beschreibung des chursächsischen allgemeinen Zucht-, Waysen- und Armenhauses zu Waldheim. Auf Befehl einer hohen Commission zum Druck übergeben, auch bei dieser neuen Auflage mit einem Rothwelschen und Zigeunerischen Lexico u s w vermehret. Erste und Zweyte Nachricht. Dresden und Leipzig. 1726. 8-r.

***Beytrag** zur Rottwellischen Grammatik oder Wörterbuch von der Zigeunersprache. Frankfurt und Leipzig. 1755. 8-r. 39 l.

***Bischoff Ferdinand.** Deutsch-Zigeunerisches Wörterbuch. Ilmenau. 1827. 8-r. XII, 112 l.

Borek, Le baron de, Mémoire historique sur le peuple nomade appelé Bohémien. Oeuvres diverses. Paris. 1802.

Borde Andrew. The Fyrst Boke of the Introduction of Knowledge made by A. B. of Physycke Doctor. A Comdyous Regyment or A Dyetary of Helth made in Mountpyllier, compyled by Andrewe Borde. Barnes in the Defence of the Berde: a Treatyse made, answeyngye the Treatyse of Borde vpon Berdes. Edited, with a life of Andrew Boorde, and large extracts from his Breuyary, by F. J. Furnivall. London. 1870. (Borde 1542-ben írta főmunkáját és közölt benne számos cigány mondatokat.)

Bugge Sophus. Vermischtes aus der Sprache der Zigeuner. (Kuhn und Schleicher. Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung. 1857. I. 139—155 lap.)

***Camerarius Philippus.** Operae horarum subcisivarum, sive Meditationes historicae, auctiores quam antea editae. Centuria Prima-Altera. Francofurti. 1602—06. 4-r. 2, 474, 56 és 24, 391, 52 l. (Az első rész 95—97. lapjain és a második rész 298. lapján szerző a cigányokról szól.)

Collectanea Curiosa, theologica et historica. Oder: Eine nützliche Sammlung Satyrischer Straff-Schriften, Von vortrefflichen Männern, ehemals einzeln heraus gegeben, nun aber wegen ihrer grossen Nutzbarkeit, abermahls von neuen aufgeleget und zusammen gedruckt. Leipzig und Franckfurth. 1735. 8-r. 24, 816 l. (Das 21. Tractätlein: Historische und Politische Beschreibung der so genannten Zygeuner. 799—816 l.)

Danilowicz J. Ocyganach wiadomośc historyczna. Wilno. 1824. 8-r. (Oroszul.)

Domeny de Rienzi G. De l'origine des Tzengaris. (Revue encyclopédique. Paris. 1832. Novembre. 365—373 l.)

Dorph N. V. Rotvaelsk Lexicon. Vilborg. 1824.

Fant Erich M. Dissertatio. Observationes historiam Zigeunerorum illustrantes. Upsala. 1791. (Fant Rabenius név alatt is előfordul.)

Freitag Gustav. Die Zigeuner und ihre Sprache. (Die Grenzboten. Leipzig. 1852. 496—497 l.)

***Fritschius Ahasverus,** Diatribe historico-politica de Zygeunorum origine, vita ac moribus. Jenae. 1660. 4-r. 24 l.

***Gesnerus Conradus.** Mithridates. De differentiis linquarvm tvm veterum quae hodie apud diversas nationes in toto orbe terrarum in usu sunt. Tigvri. 1555. Kis 8-r. 4, 156 l. és 1 tábla. (A 73—77. lapokon »rotwellsche« [czigány] szavak.)

Giancarli Gigio Arthemio (Rhodigino). La Cingana. Mantua. 1546. (Szinjáték, első kiadás. Későbbi Velence. 1550. Libri állítása szerint, a cigány nyelv ezen vigjátékban legelőször fordul elő egyes szavakban;

Ascoli »Zigeunerisches« című művének 123. lapján azonban kimutatja, miszerint ezen szavak korántsem cigányszavak, hanem vulgararab szavak.)

Goeje J. Býdrage tot de Geschiedenis der Zigeuners. Amsterdam. 1875. 8-r. 25 l.

***Graffunder.** Über die Sprache der Zigeuner. Eine grammatische Skizze. Erfurt. 1835. 4-r. 60 l.

***Grammatik,** Rotwellsche, oder Sprachkunst, das ist: Anweisung wie man diese Sprache in wenig Stunden erlernen, reden, und verstehen möge. Nebst einigen Historischen Nachahmungen, durch welche ein Anfänger desto eher zur Vollkommenheit gelangen kan. Frankfurt am Mayn. 1755. 8-r. 6, 72 l.

Gräberg de Hemsö. Doutes et conjectures sur les Bohémiens et leur première apparation en Europe. (Academia di Torino. 1813. 17—40 l)

***Grellmann H. M. G.** Die Zigeuner. Ein historischer Versuch über die Lebensart und Verfassung, Sitten und Schicksale dieses Volks in Europa nebst ihrem Ursprunge. Dessau und Leipzig. 1783. 8-r. 274 l. (Ezen munka francia fordításban is megjelent, először 1787-ben Párisban és Metzben, másodsor 1810-ben Párisban, Mr. le B. de B. [Bock] által fordítva)

***Grellmann H. M. G.** Historischer Versuch über die Zigeuner, betreffend die Lebensart und Verfassung, Sitten und Schicksale dieses Volks seit seiner Erscheinung in Europa und dessen Ursprung. Zweite, viel veränderte und vermehrte Auflage. Göttingen. 1787. 8-r. XVI, 358, 10 l.

Grellmann H. M. G. Über den Ursprung der Zigeuner. (Schlötzer: Staatsanzeiger. Heft XVI. 440 l.)

Harriot J. Staples. Observations on the oriental origin of the Romnichal, or tribe miscalled Gypsey and Bohemian (Transactions of the Royal Asiatic Society. London. 1830. II. 518—558 l.)

***Hasse Johann Gottfr.** Zigeuner im Herodot oder neue Aufschlüsse über die ältere Zigeuner-Geschichte aus griechischen Schriftstellern. Königsberg 1803. kis 8-r. 46 l.

Heister C. v. Ethnographische und geschichtliche Notizen über die Zigeuner. (Archiv für vaterländische Interessen oder Preussische Provinzialblätter. Herausgegeben von O. W. L. Richter. Neue Folge. 1842. 1. oder Juli Heft. Königsberg. 25—59. lapokon)

Heister C. v. Ethnographische und geschichtliche Notizen über die Zigeuner. Königsberg. 1842. 8-r. (Különnyomat.)

Hervas Laur. Vocabolario poligloto. Cesena. 1787. 4-r. (A 120—125. lapokon cigány szavak is fordulnak elő, szerző azonban tévedésből az olasz tolvajnyelvet is cigánynak tartja.)

Hopf C. Die Einwanderung der Zigeuner in Europa. Gotha. 1870. kis 8-r. 47 l.

Horky. Zur Geschichte der Zigeuner. (Brünner Wochenblatt. 1824. Nr. 6., 9.)

Hoyland J. Historical survey of the customs eet. of the Gypseys. York. 1816.

Hoyland. Historical survey of Gypsies. London. 1832. 8-r.

***Jordan M.** Histoire de la vie et des ouvrages de Mr. la Croze. Avec des remarques de cet auteur sur divers sujets. Première-seconde partie. Amsterdam. 1741. 8-r. 2 kötet. 2, 240, 2, 241—337 l. (A 2. kötet 310. lapján cigány szavak fordulnak elő.)

Kindler J. P. Interessante Mittheilungen über die Zigeuner. Nürnberg. 1831. 8-r.

Leist A. Die Sprache der Zigeuner. Nach eigener Erforschung. (Ausland. 1864. 880—884. l.)

Liebich R. Die Zigeuner in ihrem Wesen und ihrer Sprache. Leipzig. 1863.

***Ludolphus vel Leutholf Job.** Ad suam historiam aethiopicam antehac editam Commentarius. Francofurti ad Moenum. 1691. 2-r. 634 l. (A 214 lapon szerző a cigányokról szól és cigány szavakat közöl.)

Marsden W. Observations on the language of the people commonly called Gypsies. In a letter to Joseph Banks. (Archaeologia or Miscellaneous tracts relating to Antiquity published by the Soc. of Antiquaries of London. London. 1785. 4-r. VII. kötet. 382—386. lapokon.)

***Miklosich Franz.** Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europa's. I—VIII. (Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Classe. XXI—XVII. Band. Wien. 1872—1876 4-r. 7 kötet.

***Miklosich Franz.** Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europa's. I—VIII. Wien. 1872—77. 4-r. 8 füzet. 56; 84; 2, 46; 2, 68; 70; 68; 89; 110 l. (Különnyomat.)

***Miklosich Franz.** Beiträge zur Kenntniss der Zigeunermundarten. I—II—III. (Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Classe. 77, 84 Band Wien. 1874—76. 8-r. 2 kötet.

***Miklosich Franz.** Beiträge zur Kenntniss der Zigeunermundarten. I—II—III. Wien. 1874—76. 8-r. 2 füzet. 36 l. és 30 l. Különnyomat.

Narbutt Théod. Rys historyczny ludu Cyganskiego. Wilno. 1830 8-r. 176 l.

***Obermüller Wilhelm.** Die Abstammung der Magyaren mit einer Einleitung über die keltischen Wanderungen und die heutigen europäischen Völker, nebst einem Anhang über die Herkunft der Zigeuner und Rothhäute (Die beiden ersten Abhandlungen sind Sonder-Abdrücke aus den Mittheilungen der Wiener geographischen Gesellschaft. Wien 1872. 8-r. 55 l. (Második kiadás: 1877.)

***Obermüller Wilhelm.** Die Herkunft der Sekler und die atlantidisch-indische oder Zigeuner-Race. Separatabdruck aus dem 52. u. 53. Hefte der »Oesterreichischen Wochenschrift für Wissenschaft und Kunst« vom Monat December 1872. Wien. 8-r. 19 l.

***Parte Presa nell' eccellentiss Consiglio die Pregadi 1558.** 15. Luglio, et 1588. 14. Settembre. In Materia de Cingani. Stampata per Antonio Pinelli, Stampator Du'cale. 4-r. 4 l.

Passa Joubert de. Essai historique sur les Gitanos. (Annales des Voyages. Paris 827. XXXIII 289—362 l.)

***Pott A F.** Die Zigeuner in Europa und Asien. Ethnographisch-linguistische Untersuchung, vornehmlich ihrer Herkunft und Sprache, nach gedruckten und ungedruckten Quellen. Halle. 1844—45. 2 kötet 8-r. XVI, 416 és IV, 540 l.

Pott A F. Über die Zigeuner. (Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft. III. 321—335 l. — Neueste Beiträge zur Kenntniss der Zigeuner und ihrer Sprache. VII. 389—399 l.)

***Predari Francesco.** Origine e vicende dei Zingari con documenti intorno le speciali loro proprietà fisiche e morali, la loro religione, i loro usi e costumi, le loro arti e le attuali loro condizioni politiche e civili in Asia, Africa ed Europa con un saggio di gramatica e di vocabolario dell' arcano loro linguaggio. Milano. 1841. 8-r. czímkép, XII, 274, 1 l.

Puchmayer A. J. Románi Cib, das ist: Grammatik und Wörterbuch der Zigeuner-Sprache nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantyrka oder die Czechische Diebesprache. Prag. 1821. 8-r. 88 l.

Raper M. Dissertation on the Gypsies, being an historical enquiry Concerning the manner of life, oeconomy, customs and conditions of the people in Europe and their origin. London. 1787. 4-r.

Roberts S. The Gypsies, their origin, continuance and destination as clearly foretold in the prophecies of Isaih, Jeremiah and Ezekiel. London. 1836 8-r.

Rösler R. Zur Frage von dem ältesten Auftreten der Zigeuner in Europa. (Ausland. 1872. 406 l.)

***Rüdiger J. C. C.** Neuester Zuwachs der Sprachkunde. 1. Stück. Halle. 1782. 8-r. 2, 118 l. Ugyanaz. 1. Stück. Neue Auflage. Halle. 1796. (A 37—84. lapokon a czigány nyelvhez adalékokat szolgáltat szerző.)

***Sabbathier.** Characteristisches Völkerlexicon oder Sitten- und Völkergebräuche der neuesten Zeiten. Nach dem Französischen. Bayreuth. 1778. 8-r. VIII, 590, 2 l.

Simson W. A history of the Gypsies with specimens of the Gypsey language. London. 1865. 8-r. 262 l.

Smart Bath C. The dialect of the Gypsies. Berlin. 1863. 8-r.

Sprengler F. R. Dissertatio historico-iuridica de Cinganis sive Zigeunis. Lugduni Batavorum. 1839. 8-r.

***Tetzner Th.** Geschichte der Zigeuner, ihre Herkunft, Natur und Art. Weimar und Ilmenau. 1835. 8-r. X, 142 l.

***Thomasius Jacobus.** Dissertatio philosophica de Cingaris. In disputationem proposita Lipsiae anno 1652. Nunc recusa anno 1671. Lipsiae. (1671.) 4-r. 22 l.

***Thomasius Jacobus.** Dissertatio philosophica de Cingaris in disputationem proposita Lipsiae anno 1652. Nunc recusa anno 1671. Lipsiae. 1677. 4-r. 24 l.

***Thomasius Jacobus.** Gründliche historische Nachricht von denen Zi-

geunern. Aus dem Lateinischen in das Teutsche übersetzt. Franckfurt und Leipzig. 1748. 8-r. czímkép, 63 l.

***Tractätlein**, Zwei nützliche. Das Erste: Wunderliche und wahrhaftige Beschreibung der Cingaren oder Ziegeuner u. s. w. Das Andere: Von den rechten natürlichen Tartern, welche ihren Ursprung von den alten Völkern den Scyten haben. In Druck gegeben von C. B. L. M. V. R. s. l. 1664. 4-r. 24 l.

Vulcanius Bonaventura. De literis et lingua Getarum seu Gothorum; item de notis Lombardicis, quibus accesserunt specimina variarum linguarum ect. Lugduni Bataworum. 1597. 8-r. 110 l. (A 102—105. lapok a cigány nyelvre vonatkoznak.)

(**Wratislaw**, Graf von Mitrovic, **Rudolf**.) Versuch einer Darstellung der Lebensweise, Herkunft und Sprache der Zigeuner im Allgemeinen und der in Oesterreich lebenden Zigeuner insbesondere. Als Manuscript gedruckt. Prag. 1868. 8-r 168 l.

Zigeuner, Dic, in Europa. (Hannov. Magazin. 1841. Nr. 40., 62.)

B) A magyarországi cigányokról szóló dolgozatok.

***Abel Jenő**. Czigány nyelvtan. Írta Ihnatko György. Birálta H. O. jel alatt A. J. (Egyetemes Philologiai Közöny 1. folyam. 1877. 8. füzet. 393—397. lapokon.)

***Anzeigen** aus sämtlichen k. k. Erbländern. V., VI. Wien 1775., 1776. 4-r. (V. Von dem heutigen Zustande, sonderbaren Sitten und Lebensart, wie auch von denen übrigen Eigenschaften und Umständen der Zigeuner in Ungarn. 159 l. VI. Zigeunerische Wörter nebst ihrer Bedeutung. 94. l. Das Vaterunser zigeunerisch. 95. l.)

***Ballagi Aladár**. A cigányok vallásáról. (Vasárnapi Ujság. 1877. XXIV. évfolyam. 37, 38. sz. 585—586, 601—602 l.)

Balogh Jancsi (Ipolysági). Legelső cigány imádságok, a melly (?) mind a két magyar hazában lévő cigány nemzet számára fordította J. B. J. nemzeti zenekarigazgató. Esztergam. 1850. 8-r. 8 levél. (Igen ritka.)

***Bartalus István**. A cigány és viszonya zenénkhez. Első—Harmadik Közlemény. (Budapesti Szemle. Uj folyam. 3—4. kötet. Pest. 1865—66. 8-r. 3. köt. 107—119, 290—308 l., 4. kötet 35—73 l.)

Beiträge zur Ethnographie Siebenbürgens. (Vaterländische Blätter. 1811. 349., 359., 363, 377 l.)

***Bornemisza János**. A cigány nyelv elemei. (Új Magyar Múzeum. Harmadik folyam. 1853. 2. kötet. Pest. 8-r. 83—122 l.)

***Bornemisza János**. A cigány nyelv' elemei. Olvstatott a' magyar academiában május 15. és jul. 10. 1852. Pest. 1853. 8-r. 42 l. (Külön kiadás, mely nagy ritkasága miatt alig ismeretes. A szerző valódi neve Breznik János, jelenleg tanár a selmeczi ev. lyceumban.)

***Brassai Sámuel**. Magyar- vagy Czigány-Zene? Elmefuttatás Liszt Ferencz »Czigányokról« írt könyve felett. Kolozsvár. 1860. 8-r. 4, 56 l.

***Bright Richard.** Travels from Vienna through Lower Hungary; with some remarks on the state of Vienna during the Congress, in the year 1814. Edinburg. 1818. 4-r. XVIII, 642, CII l. (Magyarországi cigányokra vonatkozó adatokat tartalmaz.)

***Brückmann.** Von den Zigeunern und ihrer Lebensart in Ungarn. (Sammlung. Breslau. 33. Th. 69. és következő lapokon.)

***Caronni F.** Caronni in Dacia. Mie osservazioni locali, nazionali, anti-quarie sui Valacchi specialmente e Zingari Transilvani. Milano. 1822.

***Croneberg Georg Friedrich.** Fragment aus dem Tagebuch meiner Reise. Das Dorf Pered. (Patriotisches Wochenblatt für Ungern. Herausgegeben von Johann Karl Lübeck. 1804. Monat Mai Nr. 22. Pest. 8-r. 209—220. l.)

***Usontosí János.** Adalék a magyarországi cigányok történetéhez. (Századok. 1877. V. Füzet. Május 8-r. 454.—456. l.)

***Enessei Görgy.** A tzigány nemzetnek igazi eredete, nyelve, története; most leg-először hoszas feledékenységből világosságra hozattak, és rëndben szedettek E. G. Nagy-Györ vidéki Magyar által. Komárom. 1798. 8-r. 39 l.

***Enessei György.** A' tzigány nyelvrül toldalék. E. G. Nagy-Györ vidéki magyar által. (Györ.) 1800. 8-r. 31 l.

***Fándly Georgius.** Compendiata historia gentis Slavac Georgii Papáneck, de regno regibusque slavorum. Quam compendiavit G. F. Adnexis disputabilibus historicis quaestionibus, additisque notis, similes materias indicantibus, in vetustissimo Magnae Moraviae situ, Georgii Szklenar. Tyrnaviae. 1793. 8-r. (280—286. lapokon: de postrema in Europa natione Zingarica.)

***Gerando A. de.** La Transylvanie et ses habitants. Paris. 1845. 8-r. 2 kötet. XII, 427 l. és IV, 403 l. és számos kép. (Az erdélyi cigányokra vonatkozó adatokat szerző az első kötet 179—196. lapjain közli.)

***Griselini Franz.** Versuch einer politischen und natürlichen Geschichte des temeswarer Banats in Briefen an Standespersonen und Gelehrte. Wien. 1779. 4-r. 2 rész. 4, 301, és 4, 135 l. és VIII tábla. (Különösen az 1. rész 197—212. lapjain szól szerző a délmagyarországi cigányokról.)

***Heinrich Gustav.** Die Sprache der Zigeuner. (Pester Lloyd 1877. Nr. 146. Reggeli lap.)

***Heinrich Gustav.** Eine Grammatik der Zigeunersprache, (Magazin für die Literatur des Auslandes. 1877. Nr. 21. 320. l.)

***Heuffer L. R. v.** Zigeunerisches Wörterverzeichnis, 1850 einem Zigeuner in Hermannstadt abgefragt. (Mittheilungen d. k. k. geographischen Gesellschaft. Wien. 1858. II. 50—52. l.)

***Holéczy.** Nyomozások a' Czigányokról. (Tudományos Gyűjtemény. 1830. 14. esztendői folyamata. 6. kötet. 77—96. l.)

***Ihnátko György.** Czigány nyelvtan. Losoncz. 1877. 8-r. 104, 2 l. (Bírálatok: L. Ábel Jenő, Heinrich Gusztáv.)

***Liszt François.** Les Bohémiens et leur musique en Hongrie. Paris. 1859. 8-r.

***Liszt Ferencz.** A cigányokról és a cigány zenéről Magyarországon. Pest. 1861. 8-r. 2, 328 l.

***Mennyei József.** A cigányfaj Magyarországon. (Tanodai Lapok. Pest. 1856. 4-r. 7—8. sz. 61—63, 69—70. l.)

***Molnár.** Specimen linguae czingaricae. Debrecini. 1798. 8-r (A könyv igen ritka, a budapesti nyilvános könyvtárak egyikében sem található.)

***Müller Friedrich.** Beiträge zur Kenntniss der Rom-Sprache. I—II. (Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Classe. Wien. 8-r. 61. Band. 1869. 149—206. I 70. Band. 1872. 85—100. l. (Magyar és cseh cigány mesék és dalok.)

***Szmodics János.** A' cigán nyelvnek némelly tulajdonságai több más nyelvekéhez képest. (Tudománvtár. 9. kötet. Buda. 1836. 8-r. 47—59. l.)

***Toppeltinus Laurentius de Medgyes.** Origines et occasus Transsylvaniae seu ervtae nationes Transsylvaniae, carumque vltimi temporis Revolutiones Historicá narratione breviter comprehensae. Lugduni. 1667. 12-r. 22, 242, 20 l. és számos képpel. (55—60. lapokon szerző a cigányokról szól)

***Tzigányokról való Historia,** mellynek első részében leíratattik a' Tzigány Nemzetnek eredete, régisége sat: Második Részében elő-adattatik egy nevezetes Példában, minémü pompás tzeremóniával élnék sat. Hely- és év nélkül. 8-r. 8 l.

***Tzigányok végső veszedelme rövid historiája** versekben. Nyomtattott ebben az esztendőben. Hely- és év nélkül. 8-r. 4 l.

C) A többi országokban élő cigányokról szóló dolgozatok.

Bernard H. Moeurs des Bohémiens de la Moldavie et de la Valachie. Paris. 1869. 8-r. 68 l. (L. Birálatát: »Revue critique Paris. 1870. 28. mai.«)

Biestler und Kraus. Über die Zigeuner, besonders im Königreiche Preussen und von ihrer Sprache. (Berliner Monatsschrift. 1793. 21. kötet februar 108—166. l. és april 360—393. lapokon.)

Bliher Sten. Viborg Amt beskrevet. Kjöbenhavn. 1839.

Boehlingk Otto. Mélanges asiat. St.-Petersbourg. 1852.

Böhlingk Otto. Über die Sprache der Zigeuner in Russland. (Bulletin de la classe historico-philologique. St.-Petersbourg. 1853. X. l. 161. l.)

Borov. Cygane Etnografičeska očerka. (»Cistalište« című konstantinápolyi bolgár lap. 1870. 6. sz.)

Borrov George. Embéo e Majoró Lucas. Brotoboro randado andré la chipe griège, acána chibado andré o Romanó, ó chipe es Zincales de Sesé. El Evangelio segun S. Lucas traducido al Romaní, ó dialecto de los Gitanos de Espana. 1837. k. 8-r. 177 l.

Borrow G. The Zincai; or, an account of the Gypsies of Spain. With an original collection of their songs and poetry, and a copious dictionary of their language. London. 1841. 2 vol. 8-r. (Diefenbach Lőrincz kimerítő bírálatot, a mű terjedelmes kivonatával együtt, a következő folyóiratokban közölt: »Berliner Jahrbuch für wissenschaftliche Kritik.« 1842.

März. Nr. 46—50, 367—396 l. és »Ergänzungsblatt der Allgemeinen Literatur-Zeitung.« 1842. Aug. Nr. 68—70.)

Forrow G. The Zincahi. An account of the Gypsies of Spain. New edition. London. 1861

Bryant J. Collection on the Zingara, or Gypsey language. Transmitted to O. Salisbry Brereton in a letter from the Rev. Dr. Douglas. (Archaeologia or Miscellaneous tracts relating to Antiquity published by the Soc. of Antiquaries of London. London. 1785. VII. köt. 4-r. 387—395. l. Coz angol paptól Bryant ezen gyűjteményéhez 17 magyarországi cigány-szó van mellékelve.)

Campuzano R. Origen, usos y costumbres de los Gitanos, y diccionario de su dialecto. II. edicion. Madrid. 1851.

Cruzillo E. Vocabulario del dialecto Gitano. Madrid. 1844.

Cyganie w królestwie polskim. (Dodatek Gazeta Lwowska 1851. 14. 15.)

Czacki T. O cyganach. III. 285—304. l. (Dziela. Poznań. 1844, 45. 3 vol.)

Diccionario del dialecto Gitano. Origen y costumbres de los Gitanos. Contiene mas de 4500 voces. Por A. de C. Barcelona. 1851.

Dirks J. Geschiedkundige ondersoekingen aangaande het verblijf der Heidens of Egyptiërs in de Noordelijke Nederlanden. Utrecht. 1850. 8-r. VIII, 160 l.

Dorph N. V. De jydskse Zigeunere og en rotvaelsk Ordbog. Kjöbenhavn. 1837. 8-r. 46 l. (E mű kimerítő birálatát közölte Henrichsen a »Maanedskrift for Literatur« ezimű folyóiratban. XVIII. kötet. 1837.)

Dyrlund. Tater-og Natmandsfolk i Danmark betragtede med Hensyn til Samfundsforholdene i det Hele. Kjöbenhavn. 1872.

D'Elvert Chr. Zur Geschichte der Zigeuner in Mähren und Schlesien. (Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde. Brünn. 1859. XII kötet. 110—144 l.)

Etzel A. v. Vagabondenthum und Wanderleben in Norwegen. Berlin. 1870. (Sundt Eilert műve után.)

Födisch J. E. Böhmische Zigeuner. (Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. IV. Jahrgang. Prag. 1866. 202—209. l.)

Grabb James. The Gipsies Advocate, Obs. on the origin, char., manners and habits of the Engl. Gipsies. London. s. a. (Sem Pott, sem Miklosich nem látták ezen művet, Pott csak Sprengler után közli hézagosa ezimét.)

Hamlin Cyrus. Memoir on the language of the Gypsies as now used in Turkish Empire. (Journal of the American Orient. Society. Vol. VII. 1861. New Haven. 1862. 8-r. 128. lapon)

Jamenez D. A. Vocabulario del dialecto Jitano con cerca de 3000 palabras. Sevilla. 1846. — II. Edition. Sevilla. 1853.

Irvine. On the similitude between the Gypsey and Hindostani languages. (Transactions of the Literary Society of Bombay. 1819. 4-r. II. köt. 53—66. lapokon.)

Kogalnitschan M. de. Esquisse sur l' histoire, les moeurs et la langue des Cigains, suivie d'un recueil de sept cent mots Cigains. Berlin. 1837. 8-r.

***Kogalnitschan Michael von.** Skizze einer Geschichte der Zigeuner, ihrer Sitten und ihrer Sprache, nebst einem kleinen Wörterbuche dieser Sprache. Aus dem Französischen übersetzt und mit Anmerkungen und Zusätzen begleitet von Fr. Casca. Stuttgart. 1840. 8-r. IV, 71 l.

Mayo Francisco de Sales. El Gitanismo. Historia, costumbres y dialecto de los Gitanos. Con un epitome de gramática Gitana, primer estudio filológico publicado hasta el dia, y un diccionario caló-castellano. Por Francisco Quindale. Novisima edicion. Madrid. 1870.

Michel Francisque. Le pays basque. Paris. 1857. (Les Bohémiens du pays basque. 128—146. l.)

Newbold. The Gypsies of Egypt. (The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. London. 1856. XVI. köt. 285—312. l.)

Paspati A. G. Memoir on the language of the Gypsies, as now used in the Turkish empire. (Journal of the American Oriental Society. Newhaven. 1862. VII. 143—270. l.)

***Paspati A. G.** Études sur les Tchinghianés ou Bohémiens de l'Empire Ottoman. Constantinople. 1870. 8-r. 652 l. (Bailey János 'Eglington ezen műről kimerítő bírálatot közölt ezen című folyóiratban: »Owen's College Magazine«, nro de janvier. 1871.)

***Peysounel.** Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares, qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin. Paris. 1765. 4-r. czímkép, XLIV, 364 l. és számos térképpel és képpel. (A 109—111. lapokon szerző a cigányokról szól.)

Poissonier. Les esclaves tsiganes des principautés danubiennes. Paris. 1855. 8-r. 64 l.

Possart P. A. F. K. Das Fürstenthum Serbien, seine Bewohner, deren Sitten und Gebräuche. Darmstadt 1837. (A 106—113. lapokon adalékok a szerb cigányok nyelvére vonatkozólag.)

Pott A. F. Über die Sprache der Zigeuner in Syrien. (Höfer's Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache. Berlin. 1846. I. 175—186. l.)

Pottinger H. Travels in Beloochistan and Sinde. London. 1816. 8-r. (Loorecs 152—154. lapokon.)

Pottinger H. Reise durch Beludschistan und Sinde. (Bibliothek, neue, der wichtigsten Reisebeschreibungen. Weimar. 1817. 8-r. 12. köt.)

Richardson D. An Account of the Bazeegurs, a sect commonly called Nuts. (Asiatic Researches. London. 1803. VII. 451—479. l. Ugyanez németül következő művekben: Baumgärtner: Magazin über Asien. Heft II. 69. lapon, és Ehrmann: Beiträge zur Kunde von Indien. I. 334. lapon.)

Rosenberg oder die im preussischen Staate entdeckte Zigeuner Verschwörung. (Denkwürdigkeiten der preussischen Staaten. 1802. Juni.)

Serwatowski H. O cyganach w Galicyi. (Przeglad pozanski. 1851. XIII, 412. l.)

Setzen U. Jasper. Reisen durch Syrien, Palaestina, Phönicien, die Transjordanländer, Arabia Petraea und Unter-Aegypten. Berlin. 1854. (II. Wörterverzeichnis aus der Sprache der Zigeuner Syriens. 184 - 189. l.)

Sloet. Bijdrage tot de geschiedenis der »Heidenen« in Gelderland. (Bijdrage tot de vaderl. geschied. 1847. V, 93 l.)

Smart et Crofton. The dialect of the English Gypsies. London. 1875. 8-r. XXIII, 302 l.

Storch. Über die Zigeuner im Königreich Preussen. (Preuss. Provinzialblätter. 1833. X. 426 l.)

***Sulz.** Zigeuner-Liste und genaue Beschreibung des zum Schaden und Gefahr des Gemeinen Wesens meistens in Schwaben, auch in Böhmen, Ungarn so dann in denen Heszen Hanau-Lichtenbergischen Landen, und besonders bey Pirmasens herum sich aufhaltenden- und herum vagirenden Räuber- und Zigeuner-Gessindels usw. In Anno 1787. Tübingen. 2-r. 88 l.

Sulzer. Geschichte des Transalpinischen Daciens. Wien. 1781. 8-r. 3 kötet. (A 2. kötet 136 - 147. lapjain cigány szavak fordulnak elő)

Sundt Eilert. Beretning am Fante-eller Landstrygerfolket i Norge. Christiania. 1850. 8-r. V, VI, 394 l.

Sundt Eilert. Beretning am Fante-eller Landstrygerfolket i Norge. Andet Oplag. Christiania. 1852. (Ezen műből négy folytatás megjelent 1859-, 1862-, 1863- és 1865-ben, a főmunka a 364—392. lapokon következő függelékét tartalmaz: Ordfortegnelse til det norske og svenske Fanteprog.)

Szujew Wasilii. Beschreibung seiner Reise von St.-Petersburg nach Cherson in den Jahren 1781 und 1782. Aus dem Russischen übersetzt. 1. Th. Dresden u. Leipzig. 1789. 4-r. (A 123—134. lapokon cigány szavak.)

Vaillant J. A. Origines, langage et croyance des Romtini Zindromes et Zindeali. (Revue de l'Orient IV. Paris. 1844. 127. l.)

Vaillant J. A. Les Romes. Histoire vraie des vrais Bohémiens. Paris. 1857. 8-r. 486 l.

Vaillant J. A. Grammaire, dialogues et vocabulaire de la langue des Bohémiens ou Cigains. Paris. 1868. 8-r. (A román cigányok nyelvjárását illetőleg csaknem egyedüli forrás.)

Zigeuner. Können Zigeuner nicht aus dem preussischen Staate verbannt werden? Berlin. 1791. (Megismertetések: Halle'sche Allgemeine Literaturzeitung. 1795. I. 375. l. Deutsche Bibliothek. CXV. 278. l.)

Zigeuner. Über die Zigeuner des Baskenlandes. (Annalen der Erdkunde. Berlin. 1831. 492—494. l.)

A MAGYAR AKADÉMIAI KÖNYVTÁR EGY COLLIGATUMA.

Közli: Szabó Károly.

A mult hónapban Hellebrant Árpád m. akadémiai könyvtár-tiszt úr szívességéből mintegy 100 darab régi magyar nyomtatvány czímmását kaptam, hogy azokat, ha netalán köztök előttem ismeretlen munkák akadnának, sajtó alatt lévő magyar könyvészeti kézikönyvemben használjam föl.

Meg voltam lepetve, midőn e közleményben néhány oly régi magyar könyv czímmására akadtam, melyeket az általam átvizsgált hazai könyvtárakban vagy teljességgel nem, vagy csak csonka példányban láthattam.

Hogy ezen régi magyar könyvek címeit hűséggel és pontossággal vehessem és adhasam, a m. akad. könyvtár igazgatósága kérelmemre szíves volt a kijelelt darabokat, s ezek közt egy a XVII. század első felében gyűjtött és bekötöttet, tenyéryni vastag 4-rét colligatumot is, néhány héti használatra hozzám küldeni, melyben az általam kért részint eddig ismeretlen, részint igen ritka magyar nyomtatványok közül négyet találtam bekötve.

Az ezen igen nagybecsű colligatumba foglalt könyvek közül a legrégebb 1594-ki, a legújabb 1638-ki nyomtatvány. Az egész áll 25 darab nyomtatványból és 2 kéziratból, mely utóbbiak azonban nem hazánkra vonatkoznak.

A 25 nyomtatvány között magyar van 5, latin hungaricum 11, a külföldi politikai s egyházi viszonyokra vonatkozó, 1615—1623 közt kiadott külföldi nyomtatvány 9 darab.

Ez utóbbiakat, mint nem a »Magyar Könyv-Szemle« körébe tartozókat, mellőzve, van szerencsém a magyar nyomtatványokat és a latin hungaricumokat, mint nagy részben egyetlen vagy igen ritka példányokat, két osztályba s időrend szerint sorozva, e lapok olvasóival könyvészetiileg megismertetni.

I. Magyar nyomtatványok a XVI. és XVII. századból.

1. *Præcatio pia ad Iesvm Christvm in extremo mortis discrimine erigenda, continens varias crucis vtilitates, et ea quae S. S. nobis tempore afflictionum suggerit.*

Mars, morbi, mortes, mundi mala multa manete:

Vox verae vitae, viuida vita veni.

Bartphae. 1597. 4-r. A 1—4 = 4 sztlan levél.

A szöveg egy magyar énekből áll, két oldalt a szent írásból vett latin idézetekkel.

Eddig ismeretlen, egyetlen példány.

2. Rimai János. Generosi ac Magnifici Domini Valentini Balassa de Gyarmath, ad Castra Strigoniensia iter et procinctus . . . Az Nagysagos Gyarmathi Balassa Balitnac Esztergam ala valo keszueleti, keszueletiben való Imádsága, s-Mit példázott légyen az oe Feiér voerfoelyes Kamokából tsináltatott Zászlóia, kin Hárpháiaual Dáuid Király vagyon terdén telepedue oeszue fogott s-fel emelt ket kezeiucl írua. Ad notam: Botsásd meg Wr Isten iffiuságomnac vétkét. Hely és év n. 4-r. A—D = 4 ív = 16 sztlan levél.

A szerző az első ének versfejeiben így nevezi meg: »Balassios fratres Rimai decorat.

Hogy e könyv Bártfán volt nyomtatva, bizonyos abból, hogy betűi teljesen egyeznek az 1. szám alatt leírt bártfai 1597-ki nyomtatvány betűivel. Hogy pedig Rimai e versei a XVI-dik században, már 1598-ban ki voltak nyomtatva, kétségtelen a szerzőnek a címlap aljára írt ezen sajátkezű jegyzetéből: »Sum Joannis Rimai (monogrammal) Anno 1598.«

Irodalomtörténetünkben ismeretlen. — Egyetlen teljes példány; csonka példányát, melyből az utolsó ív hiányzik, láttam a debreczeni ref. coll. könyvtárában (egy colligatumban).

3. Rerum in Transsylvania, Anno Domini 1613. Toto Mense Octobri Gestarum Ordo et Series. Nec non Articuli Trium Nationum Eiusdem Regni Transsylvaniae. In quibus omnibus, mutationis hujus Causa et effectus, Christiano orbi, ob oculos ponitur. Ac Electio Serenissimi Domini Gabrielis Bethlen, Dei gratia, in Principem Transsylvaniae, Partiumque Regni Hungariae Dominum, et Siculorum Comitem etc. Electi. Inauguratio item; additis omnibus conditionibus, laudatissimae regni administrationis, descripta habetur. Par denique literarum, Varadino in Transsylvaniam missarum, quibus primum omnium de infelicissima morte Serenissimi Principis Gabrielis Bathori, tres regni Nationes, in generali congregatione in Civitate Claudiopolitana, certiores factae sunt, sub-

sequitur. Ex permissu Illvstrissimi Principis etc. Primo Claudiopoli, Typis Heltanis impressa. 4-r. A—C = 3 ív = 12 szatlan levél.

Tartalma a címlapon, a különböző czikkek felíratain, és ifjabb Varsolezi Jánosnak, a kolozsvári óvári magyar iskola collaboratorának, »Epigramma in tam repentinam regni hujus mutationem« című latin versén kívül, mely a hét utolsó lapot foglalja el, egészen magyar.

Igen ritka. — Csak néhány példányt láttam Erdélyben.

4. Apologia, Az az, mentsegre valo iras, tudni illik, mi-csoda el tavoztathatatlan Okokbol Kenszeritettek Cseh Orszagnak mind három Statusi, kik az Ur Vacsorajat mind az ket szin alatt veszik, magok oltalmaert hadat fogadni. Az Pragai Nemet nyelven (Velezlavi Samuel által) nyomtatott Exemplarbol Magyar nyelvre fordítatot. H. és év nélkül. (Kolozsvár. 1618.) 4-r. A—C = 3 ív = 12 számozatlan levél.

Külön címlapja nincs, nem is volt.

Hogy e könyv kolozsvári nyomtatvány, bizonyos abból, hogy betűi s nyomdai díszítményei a régi Heltai-féle nyomdából valók. Hogy pedig a cseh protestáns rendek ezen Prágában 1618. május 25-én kelt Apológiájának magyar fordítása már 1618-ban megjelent, bizonyos Rimai Jánosnak az első lap aljára írt ezen jegyzetéből: »Monaki Miklos Uram ő kegyelme ajandeka. Ao 1618, 23. 9-bris.«

Sándor István, M. Könyvesház 22. l. e. könyvet H. n. 1620-ra veszi föl, s ő utána magam is tévedtem, midőn sajtó alatt lévő s mintegy félig kinyomott munkámban, Régi magyar könyvtár 226. l. ez Apológiát Kolozsvár, 1620-ra vettem föl.

Ezen kívül még csak egy általam eddig egyetlennek hitt példányt láttam a sáros-pataki ref. coll. könyvtárában. — Egy levelének töredéke Lugossy József ajándékából az erdélyi Múzeumban.

5. Roevid, de igen bizonyos Relatio, Arról: mikent ez jelen valo 1634. Esztendoeben, A die 12. Januarii, usque ad ultimum Februarii, Arulo Albertus Wallensteiner, Mechelburg, Fridland, Sagan, és Groslogau Hertzegh; azonkivuel négy foe foe Személyeckel, az mi Kegyelmes Urunknak, II. Ferdinand Császárnak Foe Generalissimussa; Elsoeben, Pilsna nevoe városban, azhol Generalis Quartiria vólt, És annak utána, Egra nevoe városba Cseh országban,

Keresztyen Fejedelme s-minden érdeme felet való Kegyelmes Ura, és az Austriai ház s-az egész Imperium ellen való álnok Practikáló cselekedeti, s-fel toet czélul viselt hamis csalárd árultatása miatt, méltán érdeme szerint loett büntetése, és gyalázatos ki-menetele, Sokaknak Peldajokra. Justus es Domine et rectum iudicium tuum. Leutschoviae, Typis Laurentii Brevveri, M. DC. XXXIIII. 4-r. A—C₂ = 2¹/₂ ív = 10 sztlan lev.

Egyetlen példány.

II. Latin Hungaricumok.

1. *Latosinius (Joannes). Prognosticon, de regnorum ac imperiorum mutationibus, ex orbium coeli syderumque motu et lumine vario, in haec tempora incidentibus. Maximè verò de Christianorum contra Turcas successu. A Ioanne Latosinio Medico Phisico, et Mathematico, diligentissime conscriptum, et publicae vtilitatis gratia editum. Anno 1594. 4-r. A—C = 3 ív = 12 sztlan levél.*

Az ajánlás II. Rudolf császárhoz kelt »Crac: Calend: Marty. 1594.«

Az utolsó levélen Magyarországot illető jövendölés olvasható.

2. *Artievli iuxta qvos regitur ecclesia in syperioribus Regni Vngariae partibus. M. D. XCV. 4-r. A—B 6 = 10 sztlan levél.*

All 55 czikkből. — Betűi és nyomdai díszítményei után ítélve kétségtelenül bártfai nyomtatvány.

3. *Apologia et protestatio Legatorvm et Ecclesiarvm Hungaricarvm, aduersus iniquissimas Monacho-Iesuitarum criminationes, quibus Serenissimum Dominum, Dominum Stephanvm Dei gratiá Hungariae & Transyluaniae Principem, gentemque Hungaricam, in odia et contemptum potentissimorum Germaniae Principum inducere, & aduersus eos, more Jesuitico, concitare volentes, Arianismi insimulare non sunt veriti. Bartphae Excudebat Iacobus Klös. Anno M D C VIII. 4-r. 7 lap.*

Ezen eddig egy példányban sem ismert röpírat emlékezetét Pázmány Péternél találtam, az Alvinczi Péterhez intézett Őt szép levél 1. kiadásában Pozsony. 1609. 8-r. 100. lev. e szavakkal: Mi az oka, hogy az felfoeldi Caluinista kialtoc, abba az Apologia ba oltalmazó írásba, melliet Bartfan nem regten nyomtatánac, megh akarúan mutatni, hogy az megh holt Boeskaí Istuán,

nem volt Arianus, anni sok modnekuel valo hazughságokat fueztec egybe?« — Pázmány e. h. 100—102 lev. e könyvecske állításainak czáfolatába is ereszkedik.

Hogy e röpirat Bártfán 1608. magyar nyelven is megjelent, azt, miután eddig magyar példány nem került napfényre, csak Szenczi Molnár Albert ezen szavaiból következtetem, melyek a m.-vásárhelyi Teleki-könyvtárban őrzött sajátkezű naplójának 533. lapján olvashatók: 1608. 12. Juny. recudi curavi A pologiam Ungaricam Boczkai.«

4. Parentalia anniversaria in mortem Egregij quondam Laurentii Feia aliter Rakowszky de Nagy Rakow Sedis comitatus Thurociensis Iurati Assessoris, etc. Anno 1612. die 16. Martij ex hac lacrymarum valle in aeterna gaudia evocati. Scripta In consolationem filii Egregij Domini Matthiae Feia, etc. Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis, Camerae Scepusiensis Rationarij. I. Thessalonicens. Cap. 4. Consolamini invicem. Cassoviae, Typis Ioannis Festi Anno M. DC. XV. 4-r. A—C₂ = 2½ ív = 10 sztlan lev.

A czímlap aljára jegyezve: Reuerendo domino Stephano Miskolezy ibidem Pastori ouium Christi gravissimo mittit consolatus Amicus.

Latin gyászversek gyűjteménye, melyeket írtak: 1. II. Fabricius György, esász. koszorús költő, a kassai német egyház első papja. — 2. Bocatius János, Kassa város polgármestere. — 3. Marussi András, szállósi harminczados, Ugocea várm. táblabírája. — 4. Colmitius János, a kassai iskola német rectora. — 5. Mokoschinus Márton, túróczyi ev. pap. — 6. Váczi Gergely, gálszécsi első pap. — 7. Peregi István, Kassa város szószólója. — 7. Sárosi Márton, a Rákóczyi urak secretariususa. — 8. Makkai Máté, losonczyi harminczados. — 9. Feia vagy Rakowszky György — 10. Feia vagy Rakowszky Jeromos az elhalt fiai.

5. Rectoratus Academicus, id est, Orationes, Quas Comes Emericus Thurzo de Arvva; etc. Rector hactenus Academiae Wittebergensis etc. officij caussa publicè habuit. Wittebergae, E Typographèo Johannis Richteri, Anno M. DC. XVI. 4-r. A—H₂ = 7½ ív = 30 sztlan lev.

Ajánlja a szerző gr. Thurzó Imre János György százsz választófejedelemnek és atyjának Bethlenfalvi gr. Thurzó György nádornak »Wittebergae Cal. Maij Anno c1o DC. XVI.«

Egyik beszédében, melyet a vártemplomban a rectorságról leköszönve 1616. máj. 1-én tartott, igen élénken rajzolja a törököknek Magyarországon elkövetni szokott kegyetlenségeit.

6. Genethliaca, in natalem pveli Generosissimi et Magnifici, maximaeque spei Domini. D.....¹⁾ Rakoci, etc. Spectabilis ac Magnifici Domini Dñ. Georgii Rakoci de Felsoe Vadasz, Sacrae Caes. Regiaeque Majestatis Dapiferi, Capitanei Supremi Onadiensis, Comitatus Comitatus Borsodien. etc. Domini, in S. Patach, Makovicza, Saaros, Onod, Szerencs, Lednicze, etc. Ecclesiae Dei Trivni Nutritii et Meoenatis Scholarum liberalissimi, etc. ex Magnifica et Generosissima Dña. Dña Svsanna Lorantfiana, etc. Conjuge dilectissima, filioli primo geniti.²⁾ Junij Anno M. DC. XIX. nati, Atque per Baptisma S. Regenerationis Ecclesiae Dei inserti, die XXII. Augusti, Anni ejusdem, etc. Scripta A Rec. et Studiosis S. Patachiensibus, gratitudinis, observantiae, et boni ominis causa. H. és év n. (Bártfa. 1618.) 4-r. A—B = 2 iv = 8 szltlan lev.

A czímlap aljára jegyezve: Reverendo ac Clarissimo Viro Domino Stephano Mischolezj Pastor apud Liszkaenses, vigilantissimo, fraternique suo omni observantiâ colendo, misit Patachino Paulus Puah Mischolcius.

A latin versek szerzői: Szeenci B. János, a pataki iskola rectora, Kisíri György senior, Gelei T. Gáspár, Czeglédi F. János, Meggyaszai P. Ferencz, Szántai C. Mátyás, Miskolezi P. György, Pataki An. Mihály, Váradi K. István, Meszti F. János, Óvári B. Péter, Rivuli P. Bálint, Pelsőczy Miklós, Komjáthi D. Mátyás, Miskolezi Puah Pál, Szeenci B. Mihály, Ináncsi Gergely és Gyarmathi Izsák.

7. Symbolum B. Athanasii de S. S. Trinitate: et de Incarnatione Filij Dei Domini nostri Jesu Christi Notis Breviter declaratum atque assertum Studio Davidis Parei D. Sacrarum literarum Professoris in Academia Heidelbergensi. Heidelbergae, Impen-

¹⁾ Kézirattal kitöltve SIGISMVNDI.

²⁾ Beírva : 27.

sis Jonae Rosae Librarij Francofurt. Typis Joannis Lancellotti. Academiae Typog. Anno cIo Io c.XIX. 4-r. 44 lap.

Pars prior de S. S. Trinitate. Respondente Basilio B. Borzasi Ungaro 20. Junij 1618. — Pars altera de incarnatione Jesu Christi. Respondente Michaele Aszalos Nobili Ungaro. 8. Augusti 1618.

Az első részt ajánlja Borzási Balázs Rhédei Ferencz Bihar vármegyei főispánnak, a váradi vár főkapitányának, fiának Rhédei Ferencznek, Deesi István váradi ref. papnak és a bihari egyházvidék esperestjének, s Keserői Dajka János gy.-fejérvári ref. papnak s Bethlen Gábor fejedelem udvari papjának. Üdvözlő verseket írtak Rhédei Ferenczhez, mint Borzási párfogójához Bojthi Gáspár, magához Borzásihoz Szilvási Márton, Csepei Ferencz, Szentkirályi Benedek és Udvarhelyi György. — A 2-dik részt ajánlja Aszalos Mihály Rákóczi Zsigmondnak, mint kegyes urának, és atyjának Gönczi Aszalos Tamásnak. Üdvözlő verseket írtak hozzá Thornai P. Ferencz, Muraközi D. Márton és Udvarhelyi György.

8. Septuaginta Graves et arduae Rationes, ob quas Regem Poloniae Nec non Senatores et Nobilitatem Regni Defensionis, in Hungaria, Bohemia et alibi locorum inevitabili necessitate susceptae, non adversari, neque committere decet, ut huic negotio implicentur. Quarum nonnullae ad Regem a Dn. Generali missae, Postea verò à Generoso quodam, Deo, Regi et Patriae fideli Polono, pacis avido, auctae, et informando unicuique, Germanica et Latina lingua publicatae sunt. S. l. et a. (1619). 4-r. A—T = 19 ív = 76 szímlap lev.

A címlap aljára jegyezve egykorú kézírással: N. B. Igaz Haza fia, és igaz lelkű ember volt ez, akarki volt, aki illyen tanácsot ad, és ezt méltó mindennap olvasni.

Ajánlja III. Zsigmond lengyel királynak, mint legkegyelmesebb urának »Posonii die Martini, Anno M. D. CXIX. Majestatis Tuae Subjectissimus D. R.«, ki mint a szöveghez függesztett 13 oklevél legutolsójából kitetszik lengyelországi senator volt s III. Zsigmond lengyel király felszólítására írta meg a hetven fontos okot, melyeknél fogva nem tanácsolja, hogy királya és országa a Magyar- és Csehországban s a többi szövetkezett tartományokban kitört mozgalmakba avatkozzék.

Az egész könyv szövege latin.

9. *Corona Nuptialis*. Sereniss: Ac Potentiss: Principis Et Domini, Dn. Gabrielis D. G. Sac: Rom: Imp: et Trans. Princip: etc: Partium Reg: Hung: Dn. Sic. Com. etc. Oppulidae ac Ratib: Dveis etc. cum Serenissima Princ: ac Domina, Dn. Catharina Marchionissa Brandeb: Prus: Iuliae, Cliviae: Montium Sedinorum: Pomer: Cassub: Vandal: etc. Nec non in Silesia, Cros: Car: Dveissa Consecrata primùm Heroi Sponso et Illustri, eiusdemque Sponsae Heroae et amicabile Ipso die solenni Nuptiarum: Anno: Gabrieli Bethlemio Katharina BrandebVrga est sVaVis aVis. (1626). Ab Andrea Teutovillano Sereniss. Dn. Principis Beneficiario. Bartphae, Typis Iacobi Kloesz. 4-r. A—B₂ = 1 $\frac{1}{2}$ ív = 6 sztlan lev.

10. *Christianus Lactens*, Quem Illustres et Magnifici Domini Dn. Georgius et Dn. Sigismundus Rakoci Devotè juxta et feliciter. Deo gratiam largiente, et universis auditoribus applaudentibus, repraesentarunt, quando tyrocinium Christianismi sui deposuerunt, in solenni examine, quod 15. Augusti Anno 1637. Celsissimus Transylvaniae Princeps praemitti voluit administrationi sacrae Coenae, in quà postridie hi duo Suae Celsitudinis filii fidem suam publicè primum obsignarunt. Praeunte Paulo B. Kereszturi, Praeceptore Illustrium Dominorum. Albae-Juliae Typis Celsissimi Principis, Anno 1637. 4-r. 160 lap. — Elöl czíml., Rákóczi Zsigmond ajánlása atyjához és az examen előtt tartott beszéde, mind latinul, 8 sztlan levél.

Megjelent a »Csecsemő Keresztyén« cz. alatt magyarul is Gyula-Fejérvártt, 1638. 4-r.

Hazai könyvtárainkban több példányban található.

11. *Instructio Quam Illustrissimus et Celsissimus Princeps ac Dominus, Dominus Georgivs Rakoci, Transylvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, etc. Tradidit Illustri et Magnifico Domino, Domino Georgio Rakoci, filio suo, natu majori, non longè pòst cùm ille scholis valedixisset. Albae-Juliae Anno 1638. 4-r. 12 lap.*

Czímlap híján megvan az erd. Múzeum könyvtárában is (néhai gr. Mikó Imre könyvtárából).

Sándor István Magyar Könyvesház 30. l. szerint megjelent magyarul is, Kis Imre fordításában, Gyula-Fehér-

vártt 1640. 4-r.; de én a magyar fordításnak egy példányát sem láthattam.

Az általam leírt eredeti latin példány a m. Akadémia colligatúrában a Keresztúri Pál Christianus Lactensébe, annak előzményei után a szöveg elébe, van kötve.

A magyar irodalom 1877-ben.

Ötödik közlemény.

Összeállítja: **Tipray Tivadar.**

(Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1877-iki évszámmal vannak jelelve. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy a nyomdaintézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen és pontosan lehessen összeállítani, felkértnék a szerzők és kiadók, hogy kiadványaiknak egy példányát az ár megjelölése mellett, a Nemzeti Múzeum könyvtárához beküldeni szíveskedjenek.*)

- Ábrányi Kornél.** A magyar dal és zene sajtáságai. Nyelvi, zöngidomi, harmoniai s műformai szempontból. I. rész. (Egyetemi nyomda n. 8- r. 148 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Ábrányi Kornél.** Zenészeti Aesthetika elméleti s gyakorlati szempontból tárgyalva. Az orsz. m. kir. zene-akadémia használatára. I. rész. (Egyet. nyomda. n. 8-r. 150 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Acta reg. scient. vniuersitatis vng. Budapestinensis anni 1877—78. Fasc. I.** Beszédék a budapesti tudomány-egyetem 1877—78. tanévi rectora és tanácsának beiktatásakor sept. 1. (Egyetemi nyomda. 8-r. 87 l.)
- Akadémia,** A m. tud., évkönyvei. XVI. köt. 1 darab. A magy. tud. akadémia 1877. május 27-én tartott XXXVII. közülésének tárgyai. (Akadémia. n. 8-r. 35 l. ára 1 frt.)
- Államköltésgetés** a magyar korona országai részére az 1878. évre. 1—13 füz. (Államnyomda. 4-r. 19, 59, 5, 3, 4, 4, 4, 28, 44, 292, 110, 44, 67, 54, 86-52, 70, 34, 54, 30, 90, 11 l.)
- Államvasutak,** A magy. kir., 1876. évi üzleti jelentése. (Athenaeum. 4-r. 48 l. 25 melléklettel.)
- Államvasutak,** A m. k., (keleti vonal) 1878. évi üzlet-előirányzata. (Államnyomda. 4-r. 36 l.)
- Bátorfi Lajos.** Adatok Zalamegye történetéhez. IV. köt. 4. füz. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József nyomdája. 8-r. 193—256 l. Egy füzet ára 50 kr.)
- Beszéd** a kir. József-műegyetemen az 1877—8-ki tanév megnyitásakor 1877. sept. 16. (Athenaeum. 8-r. 25, V l.)

*) Ezen észrevételek értelmében tehát a jelen kimutatásból mindazon könyvek maradtak ki, melyeknek ezimlapjai az 1878. évszámmal vannak megjelölve.

- Bodnár Zsigmond** irodalmi dolgozatai. (Grimm és Horovicz. 8-r. IV, 179 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Böszörményi Albert.** Kebelhangok. Vegyes költemények. (Debreczen. Szerző. 8-r. 103 l. ára 1 frt)
- Chilkó László.** A debreczeni r. kath. egyház vázlatos története. (Debr. város könyvnyomdája. 8-r. 78 l.)
- Csanády Virgil.** Riadó. Tűzoltó-induló szöveggel. (Debreczen. Szerző. 4-r. 2 l.)
- Csorba Géza.** A demokraczia mint a közjólét megvalósítója és biztosítója. II. füz. (Tetty N. s társa. 8-r. 113—216 l. ára 50 kr.)
- Daudet Alfonz.** Egy boldogtalan története. Regény. Ford. V. Á. 3 köt. (Athenaeum. k. 8-r. 243, 240 s 208 l. ára 3 frt.)
- Degré Alajos.** Itthon. Regény. 2 köt. (Pfeifer Ferd. k. 8 r. 241 s 280 l. ára 2 frt 80 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Atlasz a »Vezérkönyv a népiskolai földrajz-tanításban« című munkához. A vallás- és közokt. m. k. minister által koszor. pályamű. (M. kir. állam tulajdona. 34 tábla. Bolti ára kötte 1 frt 25 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Földrajzi eredménytár a népiskolai V., esetleg VI. osztály és az ismétlő iskola számára. A vallás- és közokt. m. k. min. által kosz. pályamű. (M. k. állam tulajdona. 8-r. 28 l. Bolti ára kötte 8 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Vezérkönyv a népiskolai földrajz-tanításban, tanítók és tanító-jelöltek számára. A m. k. vallás- és közokt. minister által kosz. pályamű. (M. k. állam tulajdona. 8-r. VIII, 400 l. Bolti ára kötte 50 kr.)
- Énekek, Egyházi** — és inák a ker. kath. tanuló ifjúság használatára közrebocsátva Népeffy Károly által. (Kaposvár. Hagelman Károly. 8-r. 167 l.)
- Értekezések** a mathem. tudományok köréből. Szerk. Szabó József. VI. köt. 1. sz. (L. Konkoly M.)
- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Szerk. Fraknoi Vilmos. IV. köt. 9. szám. (L. Wenzel G.)
- Ezermester,** A fölülmulhatlan, bűvészkamrája. Biztos mód tíz perc alatt bűvészsé lenni. 6. bőv. kiadás. (Lampel. 8-r. 112 l. ára 24 kr.)
- Ferecny József.** Hypothesisek a babonák és hasonlók indokairól. (Ottó testv. nyomdája. 8-r. 19 l. ára 30 kr.)
- Ferecny József.** Tompa Mihály. (Kassa. Paunonia nyomda. 8-r. 107 l.)
- Fillinger Károly.** Árúisme. (Lafite E. 8-r. 92 l. ára 1 frt.)
- Gaal József.** Rövid utmutatás a községi faiskolák céljai és hasznairól. (Szeged. Burger Zsigmond özvegye. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Gelléri Mór.** A magyarországi iparos-ifjúsági egyletek 1877. május 20—22-én Veszprémben tartott első vándorgyűlésének és az ezzel kapcsolatos munkakiállítás emlékkönyve. (Szeged. Egylet. 8-r. 64 l.)
- Genersich Antal.** Az egyetemi tanszabadság és a szigorlati szabályzatok. Rectori Beszéd, mellyel az 1877—8. tanévet megnyitotta. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 34 l.)
- Greguss Gyula.** Természettan a középtanodák alsó osztályai számára. Átvizsgálta Berecz Antal. VI. kiadás. A szöveg közé nyomott 179 ábrával. (Eggenberger. 8-r. VIII, 192 l. ára 1 frt 40 kr.)

- Grósz Lajos.** Jelentés az országos közegészségi tanács 1876. évi működéséről. (Különlenyomat az »Orvosi Hetilap« 1877. évi 12. számából. Khór és Wein nyomdája. 8-r. III, 8 l.)
- Hajnal István.** A békési kaszinó története. (Békés-Gyula. Dobay nyomdája. 8-r. 69 l.)
- Hankó Vilmos.** A Dithioethyl-szénsav-sók (Xantogensavsók) száraz lepárlási terményeiről. Tudori-értekezés. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 23 l.)
- Hazslinszky Frigyes.** Magyarhon üszökgombái és ragyái. (Math. és természettud. közlemények. XIV. köt. 6. sz. Akadémia n. 8-r. 81—197 l. ára 70 kr.)
- Henneberger Ágoston.** A latin nyelv elemei. Olvasmányok, alaktan és szótár. A hetedik kiadás u. ford. Kovács Béla. Magyar feladatokkal ellátta K. Sáfvány Péter. (M.-Sziget. Kaufman Ábrahám. 8-r. 156, 39 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Herczl Márk.** Forgalmi számtan kereskedelmi, polgári s gazdasági tanintézetek és a művelt közönség használatára. 1. füzet. (Debreczen. Telegdi Lajos K. n. 8-r. 48 l. ára 50 kr.)
- Hollósy István.** A jövő költészetének reformjai. 1877. novemberi füzet. (Máramaros-Sziget. Részvénynyomda. 8-r. 66 l. ára 60 kr.)
- Horváth Boldizsár.** Emlékezés gr. Mikó Imre fölött. (Athenaeum. 8-r. 32 l.)
- Hunfalvy János.** Baradla, az Aggteleki barlang. (Lenyomat a »Gömör és Kishont« leírásából. Lőese. Pannonia nyomda. 8-r. 19 l.)
- Igazságügyminisztérium,** A m. kir., rendeleteinek gyűjteménye. 1872. évi folyam Ráth. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)
- Ipolyi Arnold.** A magyar iparélet történeti fejlődése. (Különnyomat a »Századok« m. tört. társ. közlönyéből. Athenaeum. 8-r. 49 l.)
- Jenray Géza.** A nagyravágyás átka. Történeti regény. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. II, 183 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kákay Aranyos Nr. 2.** Újabb országgyűlési fény- és árnyképek. 1877. (Szerző. 8-r. 159 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Kármán József.** A babonáról, Kardos tanító és Mihály gazda. (Tettyey Nándor s társa. n. 8-r. 179 l. ára 50 kr.)
- Kármán Mór.** Magyar olvasókönyv. A gymnasiumok és reáliskolák második osztálya számára. II. rész II. jav. kiadás. (Középiszkolai Tankönyvek tára. Eggenberger. 8-r. 224 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** (1875. évi augusztus 28-ra hirdetett országgyűlés nyomtatványai, Schlesinger és Wohlauser nyomdája. XIX. köt. 157—375 l. czímlap, tartalom.)
- Kereskedelmi- és ipar-kamara,** A budapesti, jelentése a m. k. földművelés-ipar- és keresk. miniszterhez a budapesti kamarai kerület kézmű- és gyáriparáról az 1870—1875-iki években. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. XXVI. 395, 337 l.)
- Konkoly Miklós.** Hulló esillagok megfigyelése a magyar korona területén. I. rész. 1871—1873. (Értek. a math. tudom. köréből. VI. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 35 l. ára 20 kr.)
- Kont Gyula.** A természettan elemei. A középtanodák felsőbb osztályai számára. Különös tekintettel az alapelvek fejlődése történetére. I. füzet. (Pozsony. Ki-

- lián. 8-r. 240 l. 500 ábrával. A teljes 30 ívből álló munkának az ára 3 frt 60 kr.)
- Kovács Lajos.** Bibliai történetek. II—III—IV. elemi iskola növendékeinek olyan iskolák számára, melyekben egy tanító több osztályt tanít. A tiszántúli ref. egyházker. népisk. tanterve alapján. (Debreczen. Telegdi. 8-r. 95 l.)
- Kovácsházi István.** Pantografia (Egyetemes írás) Pantographia (Écriture universelle.) (Franklin-társ. nyomdája. 4-r. 31 l.)
- Közlemények,** Archaeologiai, A hazai műemlékek ismeretének előmozdítására. XI. köt. (Új folyam VIII.) II. füzet. (Akadémia. 4-r. 68 l.)
- Közlemények,** Math. és természettudományi, XIV. köt. 1876—77. 6. 7. sz. (L. Hazslinszky Frigyes, Staub Móricz.)
- Kriesch János.** A Természettudományi elemek. Állattan és Növénytan. VII. kiadás. (Nagel. 8-r. 229 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Lederer A.** A példaadás módszere szülők, tanítók és más emberbarátok számára. (Külön lenyomat a »Népevelők Lapja«-ból. Vodianer nyomdája. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- »Lloyd, Az osztrák«, s a magyar önálló tengeri gőzhajózás ügye. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 19 l.)
- Macauley.** Anglia története. II. Jakab trónralépte óta. Ford. Zichy Antal. VI. köt. (Akadémia. 8-r. 328, LXIV. l.)
- Malot Hector.** A világ szállodája II. Lucillière marquise. Regény. Ford. Sasváry Ármin. (Athenaeum. 8-r. 358 l.)
- Mill János Stuart.** A deductiv és inductiv Logika rendszere mint a megismerés elveinek és a tudom. kutatás módszerének előadása. Az ered. 7. K. u. a m. t. Akadémia megbízásából ford. Szász Béla. III. köt. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. XIV. 514 l. ára 3 frt.)
- Mindszenty Gedeon** legújabb költeményei. (Szent-István-társulat. 8-r. XV. 279 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Ministerium,** A m. k., rendeleteinek gyűjteménye. 1877. évi folyam. IV. füzet. (Ráth. 8-r. 177—256 l. ára 50 kr.)
- Molnár Jenő.** Birálati észrevételek az 1868. LIV. t. cz. módosítása tárgyában alkotott törvényjavaslat felett. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 93 l. ára 80 kr.)
- Montépin X.** A házasságtörés drámái. Legújabb társadalmi regény. Franciaából ford. Mártonffy Frigyes. II. kötet. (Mehner Vilmos. 8-r. 396. l. harminckét képpel.)
- Mutschenbacher Victor.** A magyar váltóeljárás az 1876. nov. 30. m. igazságügy-ministeri rendelet szerint, elméletileg, gyakorlatilag, és ezelőtti váltóeljárásunkkal, valamint az ausztriai- és részben a németországi váltóeljárási elvekkel összehasonlítólag. (Pécs. Simon Zsigmond. 8-r. VII. 143. l. ára 1 frt 20 kr.)
- Nagy Ferencz.** A bölcsészet története kezdettől mostanig. Magán- és iskolai használatra. Ó-, közép- és új kor. (Keeskemét. Gallia. n. 8-r. IV, 207 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Nemes György.** A Carbanilid és kénvegyületének viselkedése légenysav iránt. Tudori értekezés. (Kolozsvár. Stein nyomdája. 8-r. 31 l.)
- Nogáll János.** Kis képes-katé. Kath. népisk. számára. I—II. tanfolyam. (Békés-Gyula. Dobay János könyvnyomdája. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

- Nogáll János.** Közép-katé az egyházi szertartások magyarázatával kathol. népisk. számára. III—IV. tanfolyam. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 87 l. ára 30 kr.)
- Nogáll János.** Nagy-katé az egyházi történelem rövid foglalatiával kathol. népisk. számára. V—VI. tanfolyam. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 101 l. ára 34 kr.)
- Nyíry Péter.** Olvasmányok. A II. elemi osztály számára. II. kiadás. (Debreczen. Telegdi. 8-r. 103 l.)
- Prém József.** Vázlatok az ipar-művészet köréből. (Eggenberger. 8-r. 77 l.)
- Schenkl.** Görög elemi olvasókönyve Curtius Nyelvtanához. Ford. Kiss Lajos. A IX. eredeti kiad. nyomán átvizsg. V. jav. kiad. (Kilian Frigyes. 8-r. 231 l. ára 1 frt.)
- Schikédanz A. és Pulszky K.** Kalaúz az iparművészeti Múzeum gyűjteményeihez. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 111 l. ára 30 kr.)
- Schnierer Gyula.** A magyar kereskedelmi jog kérdésekben és feleletekben. (Lafite E. 8-r. II, 202 l. ára 1 frt 30 kr.)
- Schultz Ferdinánd** kisebb latin Nyelvtana. Ford. Kiss Lajos. A X. jav. kiadás után V. jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 286 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Smith Edward.** A tápszerek. Az ered. IV. kiad. u. ford. Högyes Endre. Átvizsg. Fodor József. (Természett. társ. 8-r. XVI, 443 l. négy rajztáblával és 18 fametszettel.)
- Staub Mór.** Fiume és legközelebbi környékének floristikus viszonyai. (Math. és természettud. közlemények. XIV. köt. 7. sz. Akadémia. n. 8-r. 193 l.)
- Szabályok** a hadsereg s honvédség részére szükséges lovak beszerzése iránt. Utasítások a lovak számának s minőségének nyilvántartása és a lovak avatása körül követendő eljárás tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Szabó József.** A Wehrlit szarvas-kőről. (Külön lenyomat a »Földtani Közöny« 1877. évi angusztszi számából. Légrády testv. nyomdája 8-r. 12 l.)
- Szilágyi Sándor.** A magyar történelmi társulat 1877-ik évi aug. 23—30-iki vidéki kirándulása Pozsony városába s vármegyébe. (Társulat. 8-r. 116 l.)
- Sztojanovits István.** Magyar Nyelvtan gyakorlati példákkal, tekintettel a levélírássra és az ügyiratok fogalmazására. III. jav. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 215 l. ára 90 kr., keménykötésben 1 frt.)
- Társulat,** Orsz. magyar képzőművészeti, A műcsarnok megnyitására. (Franklin-társ. nyomdája. 4-r. 14, 15. l.)
- Tihamér.** Kálmán a szegedi lelenéz, vagy Konstantinápoly rózsája Tört. regény, a török-orosz háborúból. 1. 2. füzet. (Bécs és Prága. Bensinger Zsigmond. n. 8-r. 1—96 l. ára füzetenkint 25 kr.)
- Todd Alphons.** A parlamenti kormányrendszer Angliában, s annak eredete, kifejlődése és gyakorlati alkalmazása. Ford. Dapsy László. III. köt. (Akadémia. 8-r. 628 l.)
- Tóth Mike.** A zárda. Felvilágosítások és buzdítások a zárdaélet érdekében. (»Hunyadi Mátyás« nyomda. 8-r. 277 l.)
- Törvényjavaslat** az osztrák-magyar vámterület általános vámtarifájáról. (4-r. 35 l.)
- Turgenjew Iván.** Nov. (Uj föld) Regény. Ford. T. K. (Athenaeum. 8-r. 449. l. ára 2 frt.)

- Vámtarifa.** Az új. Összehasonlítva a jelenleg érvényes vámtarifa és a jelenleg fennálló szerződések vámtételeivel. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. 52 l.)
- Verne Jules.** A fekete Indiák. (Les Indes noires.) Ford. Fáy J. Béla. (Légrády testv. 8-r. 257 l. ára 1 frt.)
- Weisz Béla.** A nemzetgazdaságtan néhány alapkérdéseinek jelenlegi felfogása a külföldi tudományban. Három tanulmány. Fordította W. B. (Ráth Mór. 8-r. 78 l. ára 80 kr.)
- Wenzel Gusztáv.** Magyarország városai és városjogai a múltban és jelenben. Tanulmány az összehasonlító jogtudomány szempontjából. Érték. a társad. tudom. köréből. IV. köt. 9. sz.. Akadémia. 8-r. 59 l. Ára 40 kr.)
- Witt Fülöp.** A hangtan és a hangszerek népszerű előadásokban. (Nagykanizsa. Wajdits József. 12-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Zay János.** A gyomai rom. kath. új templom alapkövének beszentelésekor tartott alkalmi Beszéd. 1877. máj. 1. (Gyula. Dobay János könyvnyomdája. 8-r. 14 l.)
- Zollner Talabér.** Egyházi beszédek. I. évf. 5. füzet. (Tettyey Nándor s társa n. 8-r. 129—288 l. ára 1 frt.)
- 222 magyarországi iskola értesítvényei az 1876—77. tanévről küldettek be a múzeumi könyvtárnak.

Hazai nem-magyar irodalom.

- Aprent Joh.** Das Menschenleben in seiner sittlichen Erscheinung. (Pozsony. Heckenast G. 8-r. 316 l. ára 2 frt.)
- Denkschrift zur Begründung des Abschlusses einer Viehseuchen-Convention.** (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság 8-r. 45 l.)
- Horschetzky Karl.** Der zehnte November. Lustspiel. (Szerző. 8-r. 16 l.)
- Hunfalvy Johann.** Die Tropfsteinhöhle Baradla. (Aus dem Ungarischen von Proché. Lőcse. Pannonia nyomda. 8-r. 25 l.)
- Ipolyi Arnold.** Die geschichtliche Entwicklung des Gewerbesens in Ungarn. Aus dem Ungarischen von A. Dux. (Athenaeum. 8-r. 60 l.)
- Mayer M.** Die Geschichte der Ungarn. (Zilahy S. 8-r. 92 l. ára 30 kr.)
- Montépin Xavier.** Die Dramen des Ehebruchs. Aus dem Französischen übersetzt von H. Schwarz. II. B. (Mehner Vilmos. 8-r. 405 l. 32 képpel.)
- Müller Josef.** Vaterländische Soldaten-Bilder zur Illustration des k. k. Dienst-Reglements. (I. Th.) Zum Vortrage in den Unterofficiers- und Mannschafschulen mit deutschem, ungarischem und slavischem Text. (Pesti nyomda-részvénytárs. 8-r. 62 l.)
- Rill Jos.** Lehrplan für die Volksschulen Ungarns im Sinne des 38. G. A. v. J. 1868. (Seperatabdruck aus Nr. 41—42. des »Ungarisch. Schulboten«. Szerző. 8-r. 25 l. ára 30 kr.)
- Rosegger P. K.** Waldheimath. (Pozsony, Heckenast G. 8-r. XI, 395 l. ára 2 frt 40 kr.)

- Szabó Josef.** Die Geologie in Ungarn. (Separatabdruck aus dem 3. Hefte »Literarische Berichte aus Ungarn«. Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 24 l.)
- Vámbery H.** Ueber die Reformfähigkeit der Türkei. (Kilián Gy. 8-r. 60 l. ára 80 kr.)
- Knižnica slowenského ludu.** Sw. I. (Rizner.)
- Rizner Lud W.** Werný radca pri opatrowani a liečení dobytku a hydu. Knížnica slowenského ludu. Swázok I. Szakoleza. Skarnícl. 8-r. 141 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Rohling Aug.** Zidia podl'a talmudu, Poslovenčil A. Cernianský. (Turócz-Szt-Márton. Cernianský A. 8-r. 112 l. ára 50 kr.)
- Katichisis** ili nauka pravoslavio-christianska. (Egyetemi könyvnyomda. 8-r. 222 l.)
- Molitvenniki** dla vostočija cerkve pravoslaviichi christiani. Tretie izdanie. (Egyetemi nyomda. 8-r. 252 l.)
- Zivanovič Jovan,** izvod iz stare slovenske gramatike. Svojim učenicima sastavio. Drugo izdanje. (Ujvidék, Popovits M. testv. 8-r. 74 l. ára 45 kr.)
- Filipović Ivan.** Riečnik, hrvatsko-niemački. (Zágráb. Hartman Lipót. 26. és 27. füz. 2001—2132. l. ára füzetenkint 35 kr.)
- Pogledič Franjo.** Imovina i život plemičah kotara Turopoljskoga. (Zágráb. Albrecht nyomdája. 8-r. 11 l. ára 16 kr.)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnih Zakonah. Godina, 1877. Broj. 1. (Egyetemi nyomda 4-r. 1—18.)
- Urbanič Fran.** Udrugarsto po ustanovah trgovočkoga zakona. (Zakon čl. XXXVII. zoj. hrv.-ugar. sabora od g. 1875.) I. razdjel : O družtvih. (Zágráb, Mučnjak és Senftleben. 8-r. VII és 256 l. ára 2 frt.)
- Petrisioru Teodorn.** Elemente dein Constitutiunea patriei pentru scolele populare si adulti. (Balázsfalva, Papnöveldei nyomda. 8-r. 55 l. ára kötve 20 kr.)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Bernáth.** Mittheilungen über die Ofner Bittersalz-Quellen. (Separatabdruck aus den Nummern 20—25 des »Cursalon«. Bécs. Szerző. 8-r. 15 l.)
- Cassel Paulus.** Der Chazarische Königsbrief aus dem 10. Jahrhundert. Ein Beitrag zur Gesch. des südlichen Russland. Von Neuem übersetzt und erklärt von P. C. (Berlin. Windollf nyomdája. 8-r. 104 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Denkschrift** über den auswärtigen Handel der ungarischen Monarchie. (Bécs. Stockinger és Morsack. 4-r. 26 l.)
- Friedjung Heinrich.** Der Ausgleich mit Ungarn. Polit. Studie über das Verhältniss Oesterreichs zu Ungarn und Deutschland. (Lipcese. Wigand. 8-r. 92 l. ára 78 kr.)
- Glogau H.** Handelsgeographie der europäischen Staaten. I—II. Bd. (Stuttgart. Maier. 8-r. 1265, 772 l.)
- Kerpely Ant.** Ritter v. Ungarns Eisensteine und Eisenhütten-Erzeugnisse. (Bécs. Lehmann u. Wentzel. 4-r. 95 l. 7 tábla és 11 fametszet. ára kötve 5 frt.)

- Kohlhepp Emil.** Oesterr-ungar. Militär-Gesetz und Normaliensammlung. 6, 7. Lief II. Th. (1850—1868.) (Teschen. Prochaska K. 8-r. 281—392 l. ára füzetenkint 60 kr.)
- Krones Franz.** Handbuch der Geschichte Oesterreichs von der ältesten bis zur neuesten Zeit mit besonderer Rücksicht anf Länder-, Völkerkunde und Culturgeschichte bearbeitet. Liefg. 16, 17, 18. (Berlin. Grieben. 8-r. 97—384 l. Egy füzet ára 90 kr.)
- Leistner Ernst.** Kaiser Josefs II. unvergessliche Gedanken, Aussprüche u. Bestrebungen. (Bécs. Hartleben A. 8-r. 199 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Manzoni A.** Briozoi fossili del Miocene d'Austria ed Ungheria. II. Parte. Celiptoridae, Escharidea, Vincularidea. Selenaridea. Con diecisetta Tavole litografice. (Sonder-Abdr. a. d. Denkschr. d. k. Akad. d. Wiss. Bécs. Gerold K. s fia. 4-r. 30 l. ára 4 frt.)
- Navigazione austro-ungarica all' estro nel 1876.** (Triest. Keresk.- és iparkamara 4-r. 123 l.)
- Neumann L. et Ad. de Plason.** Recueil de traités et conventions conclus par l'Autriche etc. Tom. 4. (Bécs. cs. k. udv. s államnyomda. 8-r. 667 l. ára 4 frt.)
- Nitra.** Dar deerám a synfium Slovenska, Moravy, Cech a Slezska obětovoný. Vydávaná od Milosl. Jos. L. Hurbana. Ročník. VII. (Prága. Urbanek A. K. 8-r. 468 l. ára 2 frt.)
- Ruthner Anton.** Das Kaiserthum Oesterreich und Königreich Ungarn in malerischen Originalansichten seiner reizendsten Landschaften in Stahlstichen. Mit beschreibendem Text seiner Geschichte. Liefg. 66—67. (Bécs. Perles. 4-r. 417—448 l. Egy füzet ára 1 frt 70 kr, három aczélmetszettelt.)
- Schatzmayer Em.** La Dalmazia. Descrizione geograficostorica e statistica, Prima ediz. italiana (Triest. Schimpff L. H. 8-r. 117 l. ára 1 frt.)
- Smets Moritz.** Geschichte der österreichisch-ungarischen Monarchie. Ein Volksb. mit 12 Illustrationen. Vollständig in 16 bis 17 Liefrgen. 14—15 Liefrg. (Bécs. Hartleben. 8-r. 625—720 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Wolf Adam.** Geschichtliche Bilder aus Oesterreich. I. Band. Aus dem Zeitalter der Reformation. (1526—1648.) (Bécs. Braumüller Vilm. 8-r. V s 410 l. ára 4 frt.)

Kimutatás a »Magyar Könyv-Szemle« 1877. évi folyamában fel-sorolt könyvekről.

A) A magyar nyelven megjelent művek, szakok szerint: 1. Hittudomány 68. — 2. Bölcsészet és szépészet 20. — 3. Nevelés-tudomány 16. — 4. Nyelvészet 28. — 5. Ó-kori remekírók kiadásai 10. — 6. Történelem. a) Vegyes 24. b) Magyarország 51. — 7. Földrajz és statisztika. a) Vegyes 10. b) Magyarország 15. — 8. a) Atlasz 1. b) Térképek (vegyes) 1. c) Magyarország 1. — 9. Jog- és államtudomány, nemzetgazdaságtan. a) Vegyes 15. b) Magyarország 103. — 10. Természettudományok 47. — 11. Orvostudomány 29. — 12. Mennyiség-tan 18. — 13. Gazdaságtan

17. — 14. Hadászat 10. — 15. Ipar, kereskedelem, forgalom 27. — 16. Szép-irodalom. a) Eredeti 55. b) Fordítások 50. — 17. Irodalomtörténet. a) Vegyes 3. b) Magyarország 13. — 18. Könyvjegyzékek 3. — 19. Életrajzok 6. — 20. Iskolakönyvek és értesítők 329. — 21. Ifjúsági iratok 26. — 22. Külföldre beszédek 13. — 23. Egyleti dolgok 10. — 24. Naptárak 77. — 25. Vegyesek 39. — Összesen 1067.

B) Német nyelven: Mű 88. Naptár 7. Összesen 95.

C) Latin nyelven: Mű 16. Directorium és schematismus 4. Összesen 20.

D) Tót nyelven: Mű 32. Naptár 7. Összesen 39.

E) Oláh nyelven: Mű 23. Naptár 2. Összesen 25.

F) Szerb nyelven: Mű 21. Naptár 3. Összesen 24.

G) Horvát nyelven: 21.

H) Olasz nyelven: Mű 1. Naptár 1. Összesen 2.

J) Francia nyelven: 4.

K) Hazánkat érdeklő külföldi munka, nyelvek szerint: Latin mű 4. Német mű 76. Francia mű 9. Olasz mű 13. Angol mű 2. Svéd mű 3. Csseh mű 3. Szerb mű 3. Lengyel mű 1. Összesen 113.

A) Magyar nyelvű mű 1067

B) Hazai nem magyar nyelvű mű 230

C) Hazánkat érdeklő külföldi mű 113

Összesen 1410.

Vegyes közlemények.

Ö Császári és Apostoli Felsége Magyarország királya november 15-én a Nemzeti Múzeumot látogatásával szerencsélte, a mely alkalommal a könyvtár történeti és irodalomtörténeti kiállítását, valamint egyéb gyűjteményeit behatóan és kiváló érdeklődéssel meg szemlélte. — Ugyancsak a nevezett kiállításról megjegyezzük, hogy arról több szakfolyóiratban, különösen a Drezdában kiadott »Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaft«, a bécsi »Österreichische Buchhändler-Correspondenz« és a »Figyelő« füzeteiben tüzetes ismertetések jelentek meg.

A M. N. Múzeum könyvtára az 1877. második felében 4466 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal szaporodott; és pedig ajándékol kapott 1092, köteles példány gyanánt 1388 és vásárolt 992 kötetet. Ezekhez járul 992 iskolai értesítvény, melyeket a könyvtár 1877. szeptember 26-án kelt felhívására az ország mindenrendű tanintézetei

hazafias készséggel siettek, a könyvtár gyűjteményének kiegészítésére beküldeni. — A kézirattár szaporodott ajándékuul nyert 489 levéltári csomaggal (az Eszterházy család zólyomi ágának levéltára) 21 kézíráttal és 23 oklevéllel. Vásároltatott 3 oklevél. — Könyv-vásárlásra és kötésre fordított 1528 frt 80 kr. — Az olvasók száma 8642-re ment, kik 18,262 nyomtatványt, 933 kéziratot és 6534 oklevelet használtak.

★ **A múzeumi könyvtár december havában ismét több nevezetes munkával gyarapodott.** A régi magyar irodalom termékei közül megemlítjük Pécsi Lukács »Szent Agoston Doctornak . . . imadságit«, mely 1591-ben Nagyszombatban jelent meg. Ritka szép és tiszta példány, melynek bőrkötése kiváló ízléssel készült, és ily feliratot mutat: »S. K. Anno J. N. 1606.« Ekkorig csak egy teljes példány volt ismeretes: az Erdélyi Múzeumban. Ez a második. Csonka példány is csak kettő létezik e ritka munkából. A magyarországi hadi eseményekről közrebocsátott régi olasz hírlapokból is több ritka darabot sikerült Cohn berlini antiquárius utján szereznünk. — Kettőt emelünk ki a XVI-dik század végéről. Az egyik Esztergomnak 1595. szeptember 2-án történt megvételeét hirdeti: »La presa dell' inespugnabile fortezza di Strigonia con altre vittorie ottenute dal Transilvano contra Turchi. Et il preparamento di Christiani per andar sotto Buda. Con la descrizione de Itagliani che si dice sono morti et feriti. Tradotta di Todesco in Italiano. Stampeta in Ferrara et ristampata in Bologna.« Kis 8-adrétű 8 lap. — A másik a királyi hadak 1598. október 9-iki győzedelméről szól, midőn Mátyás főherczeg a budai vizi-várost hatalmába ejtette. Czíme: »La presa della citta reale di Buda, capo di tutta l'Ungheria seguita a di 9 d'Ottobre 1598. Per il Serenissimo Arciduca Matthias. Publicata per Bernardino Beccari. In Ferrara. MDXCVIII.« Kis 8-adrétű 8 lap. A címnap Budavárának és a gellérthegyi erődnek gyarlón rajzolt képét tünteti fel.

A M. N. Múzeum könyvtára a hazai írókhoz a következő felhívást fogja szétküldeni: »A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának legfőbb feladata, hogy a hazai írók munkáit lehetőleg teljesen egybegyűjtve, az utókornak fenntartsa. E végből az 1848-dik évi XVIII. törvényezikk elrendelte, hogy a hazai nyomdák összes nyomtatványaiknak egy példányát könyvtárunknak megküldjék. Azonban ezen törvény az 1850—67 közötti időben tényleg hatályon kívül

volt helyezve, és azóta is nem vagyunk képesek annak egész kiterjedésében érvényt szerezni. Ennek következtében arra vagyunk utalva, hogy a könyvtár említett feladatának megoldásához az írók hazafias közreműködését vegyük igénybe. Ezennel van szerencsém közölni azon kiadványainak sorozatát, melyek könyvtárunkban meg vannak. És tisztelettel felkérem, hogy a hiányzókat — bárhol, bármily nyelven jelentek meg, és bármily kis terjedelműek — beküldeni szíveskedjék. Különös súlyt helyezek arra, hogy az önálló munkáknak minden kiadásait, és a folyóiratokban kiadott dolgozatoknak külön lenyomatait is birjuk.» Azon eredmény, melyet az egyházi schematismusok, az iskolai programok és az 1848—49-diki hírlapok tárgyában tett felhívásainknak köszönhetünk, feljogosít arra a reményre, hogy a jelen felhívást is hasonló siker fogja koronázni.

Jelentés a M. Tud. Akadémia könyvtárának állapotáról, gyarapodásáról és használatáról 1877-ben. A könyvtár rendezése tudományos szakok szerint történik. Minden szakról két lajstrom készítettik. Az egyik az inventárium, melybe a munkák folyó szám szerint, azaz úgy a mint a polcon vannak felállítva, írattnak be; a másik az alphabetikus katalógus. Ebben a munkák címei egyes lapokra íratnak; s azután a szerzők nevei szerint abc rendben állítatnak egybe; vagy ha a szerző neve nem tudatik, akkor más szó, többnyire főnév vétetik vezérszónak. Egy munka csak egy számot kap, bármennyi kötetből álljon is. Ha a munka több kötetből áll, akkor ez a pajzska jobb alsó sarkában jelettetik meg 1, 2, 3 . . . számokkal. A pajzska a könyv felső külső, és belső oldalára ragasztatik.

A rendezés már jól előre haladt. A rendezett tudományos szakok száma 34-et tesz. Ezekből 1876 második feléig 27 volt elkészítve; 1876 második felétől 1877-ig pedig 7 szak lett lajstromozva. Azonban ezeknek még nem mindegyikéből készült el az inventárium is. Ama szakok, melyek 1876. szeptembertől mostanáig rendezettek, a következők:

Statistika	346 munkával.
Anthropologia	93 »
Széptudomány	170 »
Nyelvtudomány	906 »
Class. philologia	284 »

Olasz-spanyol irodalom 165 munkával.

Germán (német, angol, skandináv) irodalom 623 »

Az elkészült alfabetikus katalogusok köteteinek száma 40-re megy, melyek az olvasóknak kiadatnak. Jelenleg a francia irodalom és külföldi folyóiratok rendeztetnek. A nyelvtudományi és statisztikai szakokban pedig a múlt év óta bejött könyvek iktattatnak be.

A kéziratár rendezésén Jakab Elek akad. lev. tag dolgozik. Múlt év, illetőleg 1875 óta a Bossányi-féle levéltárt, Kazinczy-féle kéziratokat, Rummy- és Teleky-féle levelezéseket rendezte.

A könyvkötés is pontosan folyik.

A lefolyt évben 728 munka 1043 kötetben és 179 füzetben lett bekötve.

Az Akadémia könyvtárának gyarapodása a külföldi társulatokkal, testületekkel folytatott csereviszony által történt. Ehhez járultak a magánosok ajándékai, a nagyon gyéren beküldött köteles példányok, saját kiadványai; végre a vétel útján történt járulékok.

Az összes gyarapodás 1877. jan. 2-től dec. 19-ig 1918 nyomtatványból áll. Ezek közül 438 nyomtatvány csere, 99 ajándék, 681 vétel útján, 202 akadémiai kiadvány, és csak 498 köteles példányképen jutott a könyvtárba. Ezeken kívül járt 208 folyóirat, melyek közül hazai 123 volt.

Itt meg kell újitanom a régi panaszt. Értem a köteles példányok rendetlen beküldését. A magyar korona területén körülbelül 249 nyomda van. Ezek közül 29, mondó huszonkilenc nyomda küldte be a lefolyt évben a törvény által rendelt köteles példányokat.

A nevezetesebb nyomdák közül legrendesebben, s mondhatni mindent beküldtek, az Athenaeum nyomda Budapesten, Wigand Pozsonyban, Stein J. Kolozsvártt, a városi nyomda Debreczenben. — A budapesti részvény-nyomda, Rudnyánszky, Vodianer, Légrády testvérek stb. nyomdák fennállásuk óta egyetlen példányt sem küldtek be. — Itt az ideje, hogy ezt a dolgot rendezzék.

Az Akadémia folyó évben tényleg 72 társulattal állt csereviszonyban.

A könyvtár használata a következő:

A könyvtárban használt 9896 egyén 12074 munkát.

Hazai használatra kivett 194 » 1268 »

összesen . . 10090 egyén 13342 munkát

olvasott.

A könyvtár 214 napon volt nyitva.

Szünidő jun. 28—sept. 15-ig tartott, mely idő alatt a könyvtár tisztogatása történt.

Hellebrant Árpád.

Jelentés a budapesti tudomány-egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1877-ben. A jelen év folytán a tiszti személyzet a múlt év jun. 16-án megkezdett könyvtár-rende-
zéssel volt elfoglalva, feldolgozván időközben a jelentékeny gyarapodást is:

A múlt évben két főszak könyvei lettek czédulázva és számozva, u. m. a természettudományé és matematikáé 7808 művel, az orvosi tudományoké 6388 művel; ehhez a folyó évben három főszak könyvei járultak s ezen művekről is egyidőben készült el a betűrendes és szakkatalogus. A tudományszakok következőleg vannak a könyvtárban képviselve. **Jog tudományok.** a) Jogtörténelem és encyclopaedia 676 művel; b) Észjog 294; c) Római jog 967; d) Egyházi jog 404; e) Közjog 1010; f) Magánjog és bányajog 475; g) Polgári törvénykezés és büntetőjog 1330; h) Váltó- és kereskedelmi jog 182; összesen 5338 művel. — **Állam tudományok.** a) Politikai tudomány 1312; b) Nemzetgazdaság és pénzügytan 481; c) Statistica 504; d) Ipar és kereskedelem 263; összesen 2560 művel. — **Történelem és földrajz.** a) Egyetemes és nem hazai történelem és segédtudományai 5735; b) Hazai történelem és segédtudományai 1856; c) Irodalomtörténet és bibliographia 1815; d) Műtörténet és régészet 639; e) Földrajz és utazások 2836; összesen 12,881 művel. Eddig tehát 5 főszak 34,975 művel lett rendezve.

A könyvtár gyarapodásáról szólva első helyen kell fölemlítenünk a II. Abdul Hamid szultánnak a budapesti tudomány-egyetemnek adott beceses ajándékát, azon 35 darab codexet értve, melyek egykor Mátyás király könyvtárának alkatrészét képezték, s melyek f. év ápr. 28-án érkeztek hazánkba és helyeztetek el az egyetemi könyvtárba.

Ez évben könyvvásárlásokra és köttetésre a rendes 5000 frt évi dotatióon kívül a nm. vallás- és közoktatási minister úr előterjesztése folytán a képviselőház által négy évre megszavazott 28,000 frtnak első 7000 frtos részlete is igénybe vétetett, úgy szintén 966 frt 53 kr. a karok díjalapjából. Ezen 12,966 frt 53 krnyi összegből 1422 mű szereztetett be; ezek közt 83 hazai és 89 külföldi hírlap és folyóirat; bekötetett 1302 darab könyv. A 7000 forintos rend-

kivüli dotatió célja drága munkák beszerzése és a könyvtár hiányos műveinek kiegészítése; ezen czélnak megfelelően több igen ritka és becses könyv szereztetett be u. m. a londoni Royal Society »Philosophical Transactions« című világhírű közlönyének 112 évfolyama, mely most 1665-től teljes; nem érdektelen tudnunk, hogy ebben hazánkiai közül Bél Mátyás, Boscovich, Segner, Torkos és Zach Ferencz műveivel találkozunk; megvételtek továbbá az »Annales d'Oculistique. Bruxelles 1838—76.« 76 kötete. »Reise der Österr. Novara« teljes kiadása sat. Ki lettek egészítve a Troschel-féle »Archiv für Naturgeschichte«, »Hermes Zeitschrift für class. Philologie« sat. — Ezekhez járulnak az egyesek ajándékai és nyomdák küldeményei, melyek 210 könyvre és 180 miscellaneára tehetők.

Az egyetemi könyvtár forgalma 1877-ben.)*

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvások száma	A használt művek száma	Az olvasók átlagos száma	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak
Január	30	4547	5049	151	jan 30. 211	jan. 6. 52
Február	28	4687	5307	167	febr. 15. 240	febr. 13. 46
Márczius	28	4976	5642	178	márc 5. 226	márc. 25. 86
Április	28	4336	4859	155	ápril 25. 201	ápril 29. 51
Május	27	3253	3682	120	máj. 19. 162	május 31. 36
Junius	16	1026	1296	64	junius 2. 95	jun. 16. 48
September	30	3511	4190	117	sept. 25. 197	sept. 2. 46
October	31	6128	7606	198	oct. 29. 239	oct. 7. 148
November	27	5379	6781	200	nov. 10. 155	nov. 18. 155
Deczember	27	4565	5782	170	dec. 3. 214	dec. 23. 100
	272	42408	50194	156	febr. 15. 240	május 31. 36

A házon kívül 573 kikölesönző 1403 művet használt.

Nyitvatartási idő hétköznapokon d. u. 2-től 6-ig; ünnepnapokon d. e. 9-től 12 óráig.

Sz. 7.

A »Magyarországi természettudományi- és matematikai könyvészet 1472—1875,« melynek megírásával a kir. magyar Természettudományi Társulat idősb és ifjabb Szinnyi Józsefet bízta meg, elkészült. Ezen műbe föl vannak véve mindazon önálló könyvek és folyóiratokban megjelent czikkek, melyeket hazai írók vagy hazánkra

*) Junius 17—aug. 31-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt.

